

ZEMĚDĚLSKÁ PŮDOHOSPODÁRSKA ŠKOLA

4 prosinec 2009
72. ročník

Významné výročí Mendelovy
zemědělské a lesnické univerzity
v Brně

Jihomoravské centrum
zahradnického vzdělávání

Den stromů

Stáž na Malorke

Jak jsme budovali
botanickou zahradu
v Rakovníku

Jablko roka 2009 v Nitre

Oslavy a tradice – nejen předvánoční

Informace o vzdělávání, poradenství a rozvoji venkova
Informácie o vzdelávaní, poradenstve a rozvoji vidieka

VÝSTAVA O HISTORII JÍDLA, STRAVOVÁNÍ A STOLOVÁNÍ str. 3

III. NITRIANSKE KARIÉRNE DNI str. 23

DEN STROMŮ str. 18

KOŇSKÁ REGIONÁLNÍ str. 14

OSLAVY A TRADICE – NEJEN PŘEDVÁNOČNÍ

Stolování a jídlo jako součást festivit

V Národním zemědělském muzeu Praha právě probíhá výstava s názvem Dobré jídlo, dobré pití prodlužují životy, kterou je možné zhlédnout do 3. 1. 2010. Výstava je věnována především historii stravování, stolování a zabývá se nejen vývojem stravovacích zvyklostí našich předků, ale zároveň proměnami míst, kde docházelo a dochází ke konzumaci jídla. „Jídlo jako součást festivit“ je jedním z tematických okruhů výstavy.

Vzhledem k tomu, že je předvánoční čas, tedy doba, kdy se plní různé zvyky a tradice, přiblížím právě toto téma. Oslavy a tradice doprovází člověka už od pradávna a mnohé z nich se dochovaly do současnosti.

Již v mladší době kamenné nešlo při jídle jenom o zasyčení, leckdy to bývala společenská událost. Svědčí o tom krásně zdobené a tvarované nádoby. Hostiny, zejména svatební, bývaly často připravovány s pompou a mimořádným vybavením. Na přelomu 11.–12. století se na hostině podávaly pokrmy z mouky (různé placky a kaše), ze zeleniny a luštěnin, z masa domácích zvířat i ulovené zvěře. Poháry byly zřejmě naplněny pivem nebo vínem. Pilo se však i mléko. Jídla i nápoje se sladily medem. Osvěžením bylo ovoce ze zahrad nebo lesní plody. Ve 13. století se hostiny vyznačovaly především množstvím jídla a pití, kde se hostům podávalo hlavně maso z ulovených zvířat opékané ve velkých kusech na rožni. Maso se jedlo rukama, k jeho krájení sloužil jen nůž. Vedle piva se pilo i víno. Při hostinách přednášeli svá veršovaná díla dvorští básníci a o veselou náladu se starali žakéři. Později se hostitelé přikláněli k jídlům rafinovaně připravovaným a předkládaným. Měnily se také druhy masa, v 15.–16. století by bez zvěřiny nebyla hostina dobrá. Zcela běžně přicházela tehdy na stůl celá jehňata, telata, servirovali se i celí jeleni. Jídla se malovala a zlatila, vytvářely se pozlacené věže, domy i potoky, v nichž plavaly skutečné ryby.

Ve středověké Evropě jídali zpočátku muži i ženy na hostinách zvlášť, a to buď ve zvláštních místnostech, nebo sice ve stejné místnosti, ale u jiného stolu. Ve Francii ale již ve 12. století začali stolovat společně a postupně se tento zvyk rozšířil po celé Evropě. Někde ale ještě v době Rudolfa II. stolovali muži a ženy zvlášť. Velmi oblíbené byly pitky a existovaly dokonce pijácké cechy a pijácké řády.

U stolu v panských a bohatých domech se všichni museli chovat podle určitých společenských pravidel. Ta se sepisovala a tiskem se začala šířit od konce 15. století. V roce 1515 vyšlo „Zrcadlo marnotratnosti“, připisované synu Jiřího z Poděbrad, ještě dříve přeložil a vydal Řehoř Hrubý z Jelení Petrarkovo „Rozmlouvání o štěstí a neštěstí“, kde se mluví o slušnosti u sto-

lu. Kdo si chtěl odstranit jídlo z mezer mezi zuby, měl již tehdy použít párátko, které bývalo z drahých kovů nebo kostí a hosté si jej nosili s sebou. V různých poučeních se dozvídáme, že není slušné opírat se o stůl lokty, nikdo se nemá opírat o stěnu, chytat si při jídle blechy, vybírat si v míse mezi jídly, hledat lepší kousek, „kydat“ jídlo na ubrus, foukat do jídla, mlaskat, olizovat lžící, říhat, krkat a podobně. Chování u stolu se precizuje v průběhu 17.–18. a od 19. století, kdy přibývalo příruček slušného chování, objem závazných pravidel narostl. Minimálně od dob Magdaleny Dobromily Rettigové platila zásada čistého a hezky upraveného každodenního stolu. Autoři kuchařských knih i příruček slušného chování mysleli vedle každodenního stolování také na stolování slavnostní, na hostiny.

Způsob stolování a chování u tabule se radikálně změnil v průběhu 18. století. Znaky tabule byly uměřenost, pravidelnost, přehlednost, smysl pro drobný detail. Namísto hostiny, která měla ohromit, kladlo osvícenství důraz na lahodnou a rafinovanou chuť, lákavý vzhled, na dobré vychování a čistotu. Důležitá byla rovněž otázka správné volby nápoje. Pivu se dávala přednost při masitém obědě, červená a bílá jídla, servírovaná většinou ze skleněných karaf, se podávala při večeři. V karafách byla také čerstvá voda. Mezi 17.–19. stoletím lidé přestali jíst rukama a začali respektovat svého souseda u stolu. I u jídla se snažili vypadat pokud možno esteticky. V tomto ohledu existovaly pochopitelně velké rozdíly mezi jednotlivými sociálními skupinami, mezi venkovským a městským obyvatelstvem, ale rozdíl mezi měšťanstvem a aristokracií se zmenšoval.

Od urozených vedla cesta k neurozeným. Lidé na venkově svá jídla připravovali do začátku 20. století z vlastních surovin. Kupovali pouze sůl, cukr, koření, od 19. století kávu a její náhražky. V průběhu 19. století se na vesnici změnil i způsob a kultura stolování. Vymizel zvyk jíst tekutá jídla ze společné mísy. Začaly se používat jednotlivé osobní misky, které byly postupně nahrazeny talíři. Nádobí bylo ukládáno do misníku, zdobné kusy byly vystaveny na policích. Větší kusy se uchovávaly v komoře, v síni, na půdě či ve sklepě. Po oddělení půdního prostoru od obytného sloužila půda jako skladiště obilovin, mouky, sušeného ovoce, slaniny a uzenin. Větší usedlosti měly své sýpky.

O hodování obyčejných lidí se dozvídáme spíše jen díky významným příležitostem, jako byly posvícení, Vánoce, Nový rok nebo Velikonoce. Ačkoliv jsou z církevního hlediska významnější Velikonoce, v rodinném prostředí nabyly v 19. století mnohem většího významu Vánoce. Na Vánoce se lidé chystali v průběhu adventního období. V tu dobu již definitivně skončily zemědělské práce, pracovalo se výrazně méně, opravovalo se, dralo peří a předlo. Ještě za tmy se chodilo na ranní mše – roráty, při nichž se zpívaly při svíčkách rorátní písně. V adventním čase se chodilo z venkova do měst na mikulášské a předvánoční trhy, kde se nakupovalo to, co bylo zapotřebí do hospodářství nebo nějaká drobnost pro radost dětem. Mikulášská nadílka, pro níž si děti připravovaly punčochy za okno, v některých regionech nahrazovala až do 19. století vánoční nadílku. Ta se všeobecně rozšířila až ve druhé polovině 19. století, kdy se také již rozšířil vánoční stromek původně zavěšený špičkou dolů nad stůl. Na venkově se ujal nejdříve v rodinách učitelů. Dárky pod stromček dostávaly především děti. Kromě různých pamlsků a exotického ovoce se jednalo hlavně o potřebné věci, jako bylo ošacení či obuv.

Mezi vánoční obyčeje patřil celodenní půst trvající až do doby, kdy se objevila první hvězda. V ten večer se pak připravovala lepší jídla. Každý chudák byl vítán a dostal občerstvení. Už tehdy se pekly a podávaly vánočky a koláče. Ve venkovské kuchyni se setkáváme i se skupinou obřadního chleba a plácek, které tvoří přechod mezi chlebem a koláči. Jsou to zejména vánoční chleby, připravované z chlebového těsta s droždím nebo z lepší mouky, která byla zadělána mlékem nebo smetanou. Váže se k nim celá řada vánočních zvyků. Do konce 19. století se koláče pekly pouze o větších svátcích a při oslavě důležitých událostí v rodině (křtiny, biřmování, svatby, výročí nebo rodinná hostina). Oblíbené bylo těsto plněné povídky nebo mákem, smažené na sádle (koblihy, boží milosti), připravované hlavně na Nový rok, na konec masopustu, o křtinách a svatbách. O Vánocích lidé krájeli ovoce nejen, aby je jedli, ale aby na něm pozorovali budoucí dobré či zlé věci. Lidová štedrovečerní jídla se lišila podle oblastí, ale byla pestrá a hojná. Mělo jich být devatero. Prvním chodem byly obvykle oplatky s medem, potom zasmažená polévka, oblíbeným jídlem byl kuba z krulek, starým obřadním pokrmem byla kaše, pak následovaly moučné pokrmy, pečené nebo vařené. Staletou tradicí mělo zabíjení prasete. K Vánocům patřilo také obřadní pití piva. Pilo se „na nový rok“, tedy na zdar úrody, chovu dobytka a lovu ryb, připíjelo se „na mír“, tím se myslely dobré vztahy mezi lidmi. Ryby byly obecně postním jídlem, nikoliv však typicky vánočním. Ryby se jedly především v době půstu, a bylo jich tehdy u nás hojně. Ryb i postních dnů bylo hodně, v každém roce bylo 52 pátků a řada dalších postních dní a období. Církev na dobu půstu dbala dosti přísně. Během něj se nesmělo jíst maso, od konce 15. století ani vejce a nesmělo se pít mléko. Speciální stravou se krmilo i zvířectvo. Například kohoutovi se dával česnek, aby byl ostrý, slepicím se zase

sypal mák, aby více nesly. Kousek vánočky se zakopával do zahrady, aby měly stromy hodně ovoce, kousek se hodil do vody a ohně, aby tyto živly člověku neškodily.

Symbolem křesťanských Velikonoc býval beránek. Z těsta se pekl již v 16. století, a to na Zelený čtvrtek. V 16. století šlechtické a bohaté měšťanské rodiny po skončení postu připravovaly tzv. Zahradu velikonoční. Do velké mísy se dal rosol a do něj se postavil beránek. I obyčejní lidé jedli mazance. Skutečný mazanec se pekl doma s tvarohem. Na masité dny se dělal mazanec plněný masem, ovocem a sýrem. Velikonoční vajíčka mají také starou tradici. Vejce bylo vždy a všude symbolem života. Postním jídlem před Velikonocemi byla pučálka. Byl to hrách den předem namočený a potom na sucho upražený nebo upečený.

Jedním z nejoblíbenějších svátků prostého venkovského lidu bývalo posvícení. Slavívalo se na podzim, v době, kdy už byl dostatek nových zásob. Ti, kdo se chtěli dobře najíst a pobavit, hledali známého, ke kterému by na posvícení zašli. Hosté museli být dobře uctěni. K masu a zelí však nedostali knedlíky, protože ty se začaly vařit až v 18.–19. století. Když se dostatečně najedli a napili, zazpívali si a odešli do krčmy tancovat.

Slaví-li se dnes na vesnici pouť nebo posvícení, ne každý ví, že je tato oslava podmíněna náboženskou událostí. Pout' znamenala putování k poutnímu místu nebo za patronem místního kostela, posvícení pak bylo oslavou vysvěcení kostela. Na většině míst naší vlasti se při příležitosti poutí nebo posvícení oslava odehrává po skončení bohoslužeb v kostele (jsou věnovány zmíněným patronům, ochráncům místní farnosti). Oslavy pak pokračují v kruhu pozvaných hostů. Pořádání církevních slavností tak mělo svou tradici. Šlechtici slavili na svých zámcích a trpěli na svých slavnostech prostý lid jako diváky či kulisu, bohatí měšťané slavnosti přejímali často ve vznešené nápodobě, ale na vesnici dlouho zůstávaly zbytky archaických obyčejů, spojené se slavnostmi církevního roku. Všechny práce byla a je v časech svátků zakazována, ale řada jiných běžných zákazů byla naopak nedodržována. Oslavné jídlo při příležitosti poutě nebo posvícení můžeme tedy zahrnout mezi kolektivní obřady, jež jsou posilovány emotivním poutem, ceremoniemi, při kterých mají lidé pocit vzájemnosti.

•

Oslavy a stolování byly od pradávna jednou z významných forem společenského života. Hostinou se oslavoval příchod novorozence, usednutím k rodinnému stolu začínala socializace dítěte, slavnostní tabulí vrcholila svatba, pohřební hostinou končila lidská pozemská pout'. Rodinný stůl měl symbolický význam, slavnostní tabule umocňovala prožitek výjimečnosti.

Mgr. Klára Linhartová, NZM Kačina

DEVÁTÉ KOLO SE BLÍŽÍ!

Osm kol výzvy Programu rozvoje venkova za námi

Během tří let bylo vyhlášeno 8 kol výzvy k podávání Žádostí o dotaci z Programu rozvoje venkova (PRV). Během dvou let mohli střídavě žádat o dotace jak zemědělci, vlastníci nebo nájemci lesů, místní akční skupiny, obce nebo firmy a živnostníci, kteří chtěli ke svému dalšímu rozvoji využívat zemědělské stavby k jiným, než zemědělským činnostem nebo v obci do 2000 obyvatel zahajovali činnost v cestovním ruchu.

Možná při této úvaze nejsou důležitá čísla, kolik žadatelů bylo úspěšných, kolik neúspěšných, kolik bylo při podporách vyplaceno peněz. Zaměřme se na vývoj Pravidel kola od kola, na úskalí, která žadatele provází v celém procesu od podání Žádosti až do proplacení projektu, a na některé záležitosti, které Program rozvoje doprovází a možná stojí za upozornění, aby si příští potenciální žadatelé na ně dávali pozor.

V první řadě nejdůležitější roli při využívání podpory z Programu rozvoje venkova hrají Pravidla. Do 6. kola výzvy k podávání Žádostí o dotaci platilo, že žadatel se řídil vždy Pravidly, která se vztahovala k příslušnému kolu a k příslušnému opatření, ve kterém žádal. Od 7. kola je nutno upozornit na možnost, že některé podmínky, které platí nově od 6. kola, se vztahují i na podané žádosti v kolech předcházejících. Proto již nelze žadateli říci, aby se striktně držel Pravidel, která byla platná pro dané kolo, ve kterém žádal, ale že musí sledovat i Pravidla pro dané opatření v kolech následujících, jestli nedojde k úpravě, která by se ho týkala. Například od 6. kola, pokud žadatel posouvá termín pro podání Žádosti o proplacení, může termín podání této žádosti posunout dvakrát dle své potřeby, ale potřeť je mu termín posunut automaticky na termín 24 měsíců od podepsání Dohody. Tato podmínka se od 7. kola vztahuje i na žádosti podané v 1. až 5. kole výzvy.

Další důležitou věcí je, aby se zájemce o podporu z PRV vždy držel toho, co si ve svém projektu nebo podnikatelském plánu naplánoval a každé odchýlení, pokud je nařízeno Pravidly, napravit Hlášením o změnách. Zvláště u mladých začínajících zemědělců je podnikatelský plán natolik závazný, že některé záležitosti jsou při kontrole posuzovány jako nedodržení podnikatelského plánu, hrozí ukončení administrace Žádosti a vratka zálohové dotace. Hlavně mladí začínající zemědělci, kteří nemají zkušenosti s podnikáním, by si měli uvědomit, k čemu všemu se ve svém podnikatelském plánu zavazují a k jeho zpracování by měli přistupovat velmi zodpovědně a obezřetně. Jednou stranou mince je dosáhnout toho, aby projekt byl úspěšný a byl schválen k podpoře, a druhou stranou mince je naplnit svůj

cíl tak, aby podpora byla připsána na účet žadatele. Mnohdy mezi těmito dvěma okamžiky, kdy se žadatel dozví, že jeho projekt byl úspěšný, a radostnou událostí, že mu dotace byla připsána na jeho bankovní účet, čeká žadatele hodně trpělivosti, než dosáhne vytčeného cíle.

Možná tyto starosti pramení i z toho, že žadatelé nečtou podrobně Pravidla a v celém procesu udělají spoustu chyb. I když si za spoustu problémů mnohdy může žadatel sám, jsou i případy, kdy se s důvěrou obrátí na poradenské firmy a doufá, že mu na cestě k získání dotace pomohou. Je nutno upozornit na to, aby i poradenskou firmu vybíral žadatel velmi opatrně. Pokud nemá s podáním Žádosti o dotaci žádné zkušenosti, je třeba, aby se této firmy zeptal, jestli se mu o projekt bude starat až do samého konce, to znamená, že mu pouze nezpracuje Žádost o dotaci, zinkasuje patřičný obnos a potom jí žadatel přestane zajímat. Proč? Po realizaci projektu následuje nejobtížnější fáze – vyřízení Žádosti o proplacení – a o to mezi poradenskými firmami zájem není. Někdy ani neplatí, že když Váš projekt zpracovala poměrně známá poradenská firma, že projekt bude úspěšný. Je možno se setkat se žadateli, hlavně mladými začínajícími zemědělci, kde jim byly zpracovány projekty, které vzhledem k počtu dosažených bodů v rámci preferenčních kritérií neměly vůbec šanci na úspěch, a zpracovatelé projektů museli být o neúspěšnosti sami přesvědčeni, ale přesto si nechali zaplatit. Mnohdy neupozornili mladé zemědělce na všechna preferenční kritéria nebo jim v některých případech radily úplně špatně. Mnozí doplatili na takové poradenství dvakrát, přišli o nemalé sumy za zpracování projektu. Mají oprávnění k podnikání v zemědělství, u kterého jim běží šestnáctiměsíční lhůta (to znamená, že v nadcházejícím 9. kole musí být úspěšní, v následujících kolech by nesplňovali podmínku začínajícího zemědělce), nehledě na to, že prožili zklamání, když zjistili, že mohli sáhnout na více bodů, ale nikdo je na uvedené možnosti neupozornil. Jindy zase privátní poradce podal mladému začínajícímu zemědělci Žádost o dotaci, ale v potřebné lhůtě projekt nebyl opraven a proces administrace Žádosti o dotaci byl ukončen z důvodu neodstranění formálních chyb, i když žadatel v rámci preferenčních kritérií dosa-

hoval poměrně vysokého počtu bodů a byl předpoklad, že jeho projekt by byl úspěšný.

V této úvaze je nutno zmínit novinku v podávání Žádosti o dotaci z Programu rozvoje venkova, se kterou se žadatelé setkali u jednoho opatření v 7. kole, ale od 8. kola platilo pro všechny žadatele. Žádosti o dotaci se podávají na příslušné Regionálním odboru Státního zemědělského a intervenčního fondu (RO SZIF) elektronicky, buď přímo přes Portál farmáře nebo v elektronické podobě na CD. Co tato změna vlastně přinesla? Bodově zvýhodněn byl žadatel, který podával Žádost přímo přes Portál farmáře, ale co platilo v obou případech, žadatel nepředkládal Žádost v tištěné podobě, ta se v obou případech tiskla na RO SZIF. Neznámelo to ale, že by žadatel vůbec na RO SZIF nemusel. Žadatel se musel osobně nebo prostřednictvím svého zmocněnce dostavit a k této Žádosti doložit veškeré přílohy, které se jí týkaly. Předpokladem je, že v 9. kole výzvy se bude také podávat elektronicky, proto je třeba, aby si žadatelé, kteří nemají heslo na Portál farmáře, nechali toto heslo vygenerovat na příslušné Agentuře pro zemědělství a venkov nebo na SZIF a byli na toto elektronické podávání žádostí připraveni. Je možno říci, že v některých případech lze hovořit o přednostech tohoto podání Žádosti o dotaci – osnova projektu je zakomponovaná do dokumentu Žádosti, takže její vyplnění se zdá jednodušší, žadatel přesně vyjmenuje preferenční kritéria a počet bodů, takže vidí, kolik bodů může jeho projekt dosáhnout a jednodušší je i proces podání u příslušného referenta, který má potom na starosti administraci žádosti.

Samozřejmě je možné vidět i některé nevýhody. Je nutno doporučit dočasně ukládat každou stránku Žádosti, protože při jakémkoliv přerušení elektronického spojení se potom Žádost vůbec neuloží a můžete začít svoji práci od začátku, dále, že stejně musíte osobně nebo prostřednictvím zmocněnce na RO SZIF. Může se zdát, že se prodloužila doba registrace Žádosti na podatelně RO SZIF, protože pracovníce podatelny musí podle protokolu nejprve najít příslušnou Žádost v zásobníku žádostí a musí ji vytisknout. Celkově lze ale konstatovat, že elektronické podávání nepřineslo žádné komplikace a žádosti v 8. kole výzvy byly předkládány bez problémů. Možná, jen tak trochu celou záležitost kazí fakt, že zatím není přesně znám způsob, jak se budou podané žádosti opravovat, ale vzhledem k termínům administrace žádostí již bude určitě v brzké době i tento problém vyřešen.

Co říci závěrem? Program rozvoje venkova je nastaven do r. 2013 a žadatelé by se neměli bát žádat o podporu svých záměrů jeho prostřednictvím. Dává jim možnosti napravit nedostatky, že například nebudou splňovat podmínky správné zemědělské praxe, zákonné požadavky nebo welfare zvířat. I když velký propad cen zemědělských komodit, jako je mléko nebo obilí, řepka, jim nikdo nenahradí, rozhodně Program rozvoje venkova je tady proto, aby si zlepšily podmínky, za kterých budou zemědělskou výrobu provádět.

Ing. Blanka Fedáková
Regionální pracoviště ÚZEI Klatovy

ROSTLINA S PŘÍBĚHEM

Fotografie z pozoruhodného světa rostlin

Výstavu pořádají

ve dnech 27. 11. 2009 až 3. 1. 2010

Národní zemědělské muzeum Praha a Ústav experimentální botaniky AV ČR, v. v. i.

Výstava představuje vítězné práce netradiční fotografické soutěže vyhlášené ve spolupráci s dalšími akademickými institucemi. Vědci i amatérští milovníci přírody do soutěže v průběhu tohoto roku zasílali fotografie rostlin doprovázené stručným komentářem, jak a čím je zobrazená rostlina zajímavá. Cílem soutěže a výstavy vítězných příspěvků je seznámit veřejnost s pozoruhodnými biologickými „příběhy“ z rostlinné říše.

Je čas fortifikovať potraviny v Európe?

Kyselina listová (folová, foliová, pteroylglutámová) je esenciálna živina zo skupiny vitamínov B komplexu, ktorá zasahuje do biochemických procesov v ľudskom tele, je prekurzorom dôležitých kofaktorov enzýmov potrebných pri syntéze nukleových kyselín a metabolizme niektorých aminokyselín. Kvôli tomu, že nedostatok kyseliny listovej má za následok neschopnosť organizmu tvoriť kyselinu deoxyribonukleovú, ribonukleovú a určité proteíny, je téma fortifikácie potravín kyselinou listovou vysoko aktuálna. Na medzinárodných aj národných fórach sa vedú neustále diskusie o tom, či fortifikovať alebo nefortifikovať základné potraviny kyselinou listovou, čo vedie výskumníkov k hľadaniu nových možností a nástrojov, ktorými by sa zlepšil folátový stav Európanov.

V tomto článku sa okrem iného zameriame na situáciu ohľadom fortifikácie potravín kyselinou listovou v Európe a na Slovensku a na iniciatívu projektu EuroFIR s cieľom zmapovať dostupnosť údajov o obsahu folátov resp. kyseliny listovej v potravinách v európskych databázach.

Tabuľky zloženia potravín majú dôležité miesto v politike verejného zdravotníctva a sú významnou pomôckou v pretrvávajúcich diskusiách o možných benefitoch alebo rizikách vyplývajúcich z fortifikácie potravín kyselinou listovou v Európe. V súčasnej dobe je známe, že príjem doplnkov kyseliny listovej pred otehotnením a v prvých 12 týždňoch tehotenstva môže redukovať riziko porúch neurálnej trubice ako napr. spina bifida a anencefáliu a môžu priaznivo pôsobiť na zníženie rizika vzniku rakoviny a kardiovaskulárnych ochorení. Odhaduje sa, že približne 4500 tehotenstiev v Európe každý rok končí narodením mŕtveho plodu alebo interrupciou dieťaťa ovplyvnenou defektom neurálnej trubice. Pokus uskutočnený Radou pre medicínsky výskum (Medical Research Council) v roku 1991 naznačil, že do 70 % týchto porúch by sa mohlo predísť konzumáciou kyseliny listovej. Toto viedlo vlády po celom svete, aby odporúčali ženám v reprodukčnom veku a obzvlášť, tým ženám ktoré plánujú otehotnieť prijímať výživové doplnky kyseliny listovej súčasne so zvýšením konzumácie potravín, ktoré sú bohaté na foláty (napr. listová zelenina, citrusové ovocie, strukoviny, celozrnné výrobky, hydina, pečeň) a kyselinu listovú (napr. fortifikované obilniny, chlieb, kvasnice).

Aj keď prebehlo niekoľko vládnych kampaní, ktorých cieľom bolo zvýšiť povedomie o význame kyseliny listovej, väčšina žien v Európe nekonzumuje výživové doplnky obsahujúce kyselinu listovú v správny čas. Veľa tehotenstiev je stále neplánovaných, čo vplyva na fakt, že ženy začnú užívať doplnky kyseliny listovej až keď je už neskoro. Vzhľadom na nízke povedomie o dôležitosti prijímania výživových doplnkov nedošlo v Európe za posledné obdobie k významnému poklesu porúch neurálnej trubice. Národné prieskumy naznačili, že príjem tohto vitamínu zo stravy je nepostačujúci obzvlášť u mladých žien a staršej populácie. Fortifikácia základných potravín (napr. múky) je obhajova-

vaná ako najefektívnejší spôsob, ako zabezpečiť dostatočný príjem tohto vitamínu u žien v počiatočných fázach tehotenstva, kedy si svojho tehotenstva ešte nemusia byť vedomé.

Aká je situácia s fortifikáciou potravín kyselinou listovou v Európe?

O povinnej fortifikácii základných potravín (najmä múky) kyselinou listovou sa uvažuje v mnohých európskych krajinách vrátane Dánska, Nemecka, Írska, Nórska, Poľska, Švajčiarska a UK, ale v žiadnej krajine doposiaľ nebola zavedená. Dôvodom je hlavne obava z možného nadlimitného príjmu kyseliny listovej, čo môže maskovať nedostatok vitamínu B₁₂ a následne viesť k anémii hlavne u starších ľudí. Podľa najnovších vedeckých poznatkov existujú aj obavy z možnej asociácie medzi vysokým príjmom kyseliny listovej a rakovinou hrubého čreva.

Diskusie za a proti fortifikácii stále pokračujú v niektorých európskych krajinách. Napríklad v UK Vedecký poradný výbor pre výživu (Scientific Advisory Committee on Nutrition) nedávno preskúmal dôkazy týkajúce sa zdravotných benefitov z príjmu folátov a odporučil povinné pridávanie tohto vitamínu do múky. Normalizačný úrad pre potraviny (Food Standards Agency) v UK oznámil, že je potrebný dlhší čas na to, aby sa dostatočne vyhodnotili dôsledky zvýšeného príjmu folátov, t.j. nad 1 mg denne, čo umožní zvoliť vhodnú stratégiu fortifikácie. Írsky Národný úrad pre fortifikáciu kyselinou listovou (National Committee on Folic Acid Fortification) odporúča fortifikovať najviac predávané chleby v krajine - biely, tmavý a celozrnný a to množstvom 120 µg kyseliny listovej na 100 g chleba. Írsko má v Európe najvyšší počet detí s defektmi neurálnej trubice približne 1–1,5 na 1000 narodení čo predstavuje 49–93 postihnutých detí týmito ochoreniami každý rok. Aj keď sa na dennú konzumáciu odporúčajú výživové doplnky, ktoré obsahujú 400 µg kyseliny listovej, írsky úrad pre fortifikáciu odporúča prípravky len s obsahom 120 µg, čo umožní bezpečnú dávku pre spotrebiteľov, ktorí konzumujú väčšie množstvo chleba. Fortifikácia by sa nemala týkať niektorých minoritných chlebových výrobkov a múky z maloobchodného predaja, aby

spotrebiteľia, ktorí si želajú vyhnúť sa fortifikovaným výrobkom mali takúto možnosť.

Na Slovensku, tak ako aj v ostatných európskych krajinách, nie je zavedená povinná fortifikácia potravín kyselinou listovou, aj keď tu takáto iniciatíva v roku 2005 bola. V súčasnosti je možná dobrovoľná fortifikácia potravín kyselinou listovou v súlade s nariadením EP a Rady (ES) č. 1925/2006 z 20. decembra 2006 o pridávaní vitamínov a minerálnych látok a niektorých ďalších látok do potravín. Na Slovensku sa kyselinou listovou obohacujú niektoré rastlinné nátierkové tuky, džúsy, raňajkové cereálie, mliečne výrobky a i.

Použitie potravinových tabuliek na odhad rizika

Potravinové tabuľky spolu s informáciami o spotrebe potravín sa používajú na modelovanie pravdepodobného príjmu kyseliny listovej v rozdielnych skupinách populácie, čím sa hodnotia riziká a benefity vyplývajúce z fortifikácie potravín. Tieto informácie sú dôležité pre odborníkov, ktorí sa snažia určiť špecifické limity fortifikácie s cieľom zlepšiť folátový status populácie vzhľadom k redukcii rizika výskytu defektu neurálnej trubice, ale bez rizika z nadmerného príjmu tohto vitamínu.

Z chemického hľadiska je dôležité poznamenať, že kyselina listová sa prirodzene v potravinách nevyskytuje a používa sa len na fortifikáciu potravín alebo ako výživový doplnok. Bežne v potravinách sa vyskytujú foláty, čo sú biologicky aktívne formy kyseliny listovej. Biologická aktivita jednotlivých foriem folátov sa líši. Metodika vyhodnocovania príjmu folátov resp. kyseliny listovej ako aj samotné údaje v databázach majú veľký vplyv na výsledky hodnotenia rizika z nadmerného alebo nedostatočného príjmu. V súčasnosti sú štúdie o spotrebe kyseliny listovej neporovnateľné, chýba dokumentácia k existujúcim údajom o obsahu folátov a kyseliny listovej v databázach, nezohľadňujú sa informácie o retencii folátov v tepelne opracovaných potravinách, straty vzniknuté skladovaním ani použitá analytická metóda, či biovyužitelnosť folátov. Na tento problém sa zameria projekt EuroFIR (European Food Information Resource Network, www.eurofir.net, www.eurofir.org)

s cieľom zmapovať existujúce údaje o obsahu folátov a kyseliny listovej v potravinách v niekoľkých európskych databázach (na štúdiu participuje i slovenská potravinová banka dát). Po vyhodnotení aktuálneho stavu databáz (analýza prebieha v súčasnosti), sa vypracujú inštrukcie pre správnu kompiláciu štandardizovanej databázy o obsahu folátov v potravinách.

Ponaučenia vyplývajúce zo skúseností niektorých krajín

Pred niekoľkými rokmi USA, Kanada a Čile zaviedli povinnú fortifikáciu múky kyselinou listovou, aby sa zabezpečil adekvátny príjem tohto nutrientu pre všetky tehotné ženy. Napriek tomu, že množstvo kyseliny listovej pridávanej do potravín nepostačuje na to, aby úplne ochránila nenarodené deti, nedávne štúdie z Kanady a USA naznačujú, že fortifikácia obilnín bola veľmi účinná vzhľadom na znížený výskyt defektov neurálnej trubice o 27–50 %. Taktiež klesol výskyt kardiovaskulárnych ochorení. Žiaľ, doteraz nie sú z týchto krajín známe žiadne údaje súvisiace s hodnotením dopadu fortifikácie na maskovanie nedostatku vitamínu B₁₂ alebo neurologické poškodenie organizmu, ktoré by mohli pomôcť vyjasniť riziká fortifikácie potravín kyselinou listovou.

Záver

Otázka či zavádzať povinnú fortifikáciu potravín kyselinou listovou alebo nie je stále v Európe diskutovaná. Je pravdepodobné, že len určitá politika fortifikácie zaistí rozsiahlu prevenciu výskytu porúch neurálnej trubice u detí, ale stále pretrvávajúce obavy z možných vedľajších účinkov, obzvlášť u staršej populácie, bránia zavedeniu povinnej fortifikácie v celej EÚ.

Ing. Iveta Šmalová, Ing. Janka Porubská, Ing. Anna Turzová
Výskumný ústav potravinársky, Bratislava

Projekt č.: FOOD-CT-2005-513944. "Tento materiál bol spracovaný v rámci konzorcia EuroFIR, ktorý je financovaný zo 6. rámcového programu EÚ, v tematickej prioritě Kvalita a bezpečnosť potravín".

ÚSTAV TECHNOLOGIE MLÉKA A TUKŮ VŠCHT PRAHA

ČESKOMORAVSKÝ SVAZ MLÉKÁRENSKÝ

ODBORNÁ SKUPINA PRO POTRAVINÁŘSKOU A AGRIKULTURNÍ CHEMII ČESKÉ SPOLEČNOSTI CHEMICKÉ

pořádají 20. ledna 2010 v areálu vysokých škol v Praze-Dejvicích

13. ročník

CELOSTÁTNÍ PŘEHLÍDKY SÝRŮ

„ZPŮSOBY HODNOCENÍ ÚSPĚŠNÉ STRATEGIE“

Pilotní odborný kurz pro manažery místních akčních skupin

Koncem letošního září proběhl v Komunitním centru v Miloticích (nachází se na území MAS Kyjovské Slovácko v pohybu; www.kyjovske-slovacko.com) odborný seminář pro zástupce místních akčních skupin (MAS), kteří ve svých organizacích zpracovávali strategické plány v rámci OSY IV Leader Programu rozvoje venkova. Organizátorem kursu byla společnost ÚZEI.

Obsah školení se skládal ze dvou částí. Jedna část programu (a to převážný podíl) byla věnována přednáškám a praktickým cvičením, v druhé části byly účastníkům představeny některé zajímavé projekty, jež byly realizovány na území MAS Kyjovské Slovácko v pohybu. Obsah přednášek a cvičení této vzdělávací akce by bylo možno shrnout do jednoho krátkého hesla – „Monitoring a hodnocení jako součást programového a projektového cyklu“. Vzhledem k tomu, že si v roce 2010 budou muset jednotlivé MAS zhodnotit, jak dobře mají zpracované svoje strategie, bylo přednášené téma vysoce aktuální. Probíraná látka je poměrně náročná a složitá na správné pochopení teorie a následné vhodné uplatnění získaných poznatků při hodnocení vlastní strategie MAS. Přednášející – ING. JELA TVRDOŇOVÁ – se tomuto tématu věnuje již dlouhá léta a přednáší na domácích i zahraničních univerzitách, takže byla schopná jasně a stručně reagovat na jakýkoliv zvědavý dotaz. Hodně vysvětlujících textů k této problematice obdrželi účastníci v odborném manuálu, který byl zpracován lektorkou pro tento typ kursu.

Kurz se konal na území MAS, která byla vybrána jako jedna z 10 MAS České republiky k realizaci programu LEADER+ v letech 2004–2006. Byla úspěšná i v získávání finančních prostředků v rámci programů LEADER ČR, proto se na jejich území nachází hodně dokončených projektů, se kterými mohou zájemce seznámit. Ve spo-

lupráci s manažery MAS Kyjovské Slovácko v pohybu byla připravena půldenní odborná exkurze po dokončených projektech, které se nacházely v blízkém okolí Milotic. Navštívili jsme například: svazek obcí mikroregionu Podchřibí – obnova kulturně historických prvků v centrech obcí, např. 6 starých studní, odpočinkový prostor pro turisty, obec Vracov – „hřiště pro tři generace“, obec Vlkoš – založení krojového fondu, předávání dovedností, udržení tradice hodů v regionu, mikroregion Nový Dvůr Ratíškovice – muzeum v zrekonstruovaném železničním vagonu na bývalé Baťově vlečce.

Účastníci vzdělávací akce velice pozitivně hodnotili obě části připraveného školení a shodli se na tom, že by byly třeba další, do větších podrobností zpracované kursy, zaměřené na problematiku strategií MAS.

Závěrem bych chtěla ocitovat informační část z jednoho panelu, který jsem viděla v Muzeu ve vagoně. Protože ve zdejšímu regionu podnikatelsky působil Tomáš Baťa st., fungovala zde i jeho podnikatelská filosofie, jejíž principy by se daly shrnout do systému „8 S“. Dá se říci, že jeho názory jsou velice moderní a uplatnitelné i v našem dnešním podnikatelském prostředí 21. století...

bačka

DIMENZE	REALIZACE
1. Světová třída (word class)	Globální srovnání (global benchmarking)
2. Spolupráce (cooperation)	Pracovní partnerství (work partnership)
3. Samospráva (self-government)	Soukromá společnost (private corporation)
4. Spoluúčast (participation)	Podíl na zisku (profit sharing)
5. Spoluvlastnictví (co-ownership)	Kapitalizace zaměstnanců
6. Sebeřízení (self-management)	Autonomie dílen (shop autonomy)
7. Spolupodnikání (co-entrepreneurship)	Soustředění na zákazníka
8. Soutěž (competition)	Vnitřní srovnání (internal benchmarking)

NEPOLEVME V ÚSILÍ O SPOLUPRÁCI

Opět po roce – 19. 11. 2009 – se sešla Valná hromada Asociace vzdělávacích zařízení pro rozvoj venkovského prostoru. Své krásné prostory pro jednání ředitelů škol a hostů nabídlo Národní zemědělské muzeum Praha. Naposled, v červnu se tu v muzeu školy setkaly s představiteli ministerstva zemědělství.

Posluchače přivítal místopředseda Asociace ING. JAN KOT a po seznámení s programem předal slovo tiskovému mluvčímu muzea panu MGR. LUBOMÍRU MARŠÍKOVÍ. Ten pozval přítomné k prohlídce výstav a seznámil je s jednotlivými pobočkami muzea – s Muzeem českého venkova v Kačíně, Muzeem zemědělské techniky v Čáslavi, Muzeem lesnictví, myslivosti a rybářství v Ohradě a Muzeem zahradnictví a životního prostředí ve Valticích. Zemědělské muzeum v Praze vzniklo v r. 1891 na popud pořadatelů Jubilejní výstavy a základ sbírek muzea tvořily vystavené předměty rozšířené v r. 1895 o exponáty z Národopisné výstavy. Zemědělské muzeum bylo nejdříve součástí Národopisného muzea, samostatnou institucí se stalo v r. 1918. Dnešní funkcionalistická budova byla postavena před 70 lety.

Se zprávou o činnosti za uplynulé období vystoupil předseda Asociace MGR. OTAKAR BŘEZINA. Ve svém projevu vzpomněl 20 let zemědělského školství, připomněl, co se podařilo, vyzdvihl nutnost zamýšlet se i nad kvalitou vzdělání – ne jen na kvantitou.

Je nutno všelicos přehodnotit, řekl, společná část maturitních zkoušek asi vše nevyřeší. Důležitá je také vybavenost škol, problematika se stále ukazuje praktická část výuky, teoretická výuka je na vysoké úrovni, což oceňují i zahraniční návštěvy. Stále pokračuje dobrá spolupráce Asociace s Ministerstvem zemědělství ČR, s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, s Ústavem zemědělské ekonomiky a informací, s Agrární komorou ČR, s Českou zemědělskou univerzitou, s Národním ústavem odborného školství a všem těm děkuje za pomoc školám. Stejně tak děkuje ředitelům a pedagogům škol za přípravy soutěží, seminářů, kurzů a dalších významných akcí. Asociace a především její Výkonná rada se podílí na legislativní činnosti – jsou připomínkovým místem ministerstva školství. Připomínky rovněž koordinují s ministerstvem zemědělství. Podporují projektový záměr MZe, který se věnuje i odbornému vzdělávání, budou rádi společnými partnery. Velká je aktivita škol v odborných soutěžích (*o všech jsme na stránkách časopisu v průběhu roku informovali*), Asociace je podporuje i finančně. Především členové VR působí v nejrůznějších pracovních komisích, zapojují se do projektů, jsou členy redakční rady, ...

Na závěr vyzval všechny členy Asociace – nepolevte v úsilí o spolupráci, využívejte nabídek dobrých a kvalitních vzdělávacích akcí, aktivizujte své učitele odborných předmětů, kteří chtějí něco udělat navíc, spolupracujte s výše jmenovanými institucemi, abychom dobrý trend zachovali!

Ředitel odboru vzdělávání a poradenství MZe ING. ALOIS NOVÁČEK upozornil na mnohé společné zájmy. Poděkoval školám a svým spolupracovníkům, kteří se na některých tématech podíleli. S rozpočtem mají obdobné problémy jako školy, ale věří v prohlubování spolupráce zejména v oblastech:

1. funkční pracovní skupiny – učitelé odborných předmětů
2. projektový záměr – pracoviště pro praxi
3. prezentace škol na webových stránkách Asociace – prezentace rezortu
4. školní závody
5. spolupráce na mezinárodní úrovni – Evropa
6. propagace řemeslných oborů – „České ručičky“

PHDR. ALEŠ HRADEČNÝ, vedoucí oddělení vzdělávání, hovořil o podporách ministerstva zemědělství školám rezortního zaměření – za klíčové považuje strategii celoživotního učení. Posluchače seznámil s přípravou projektového záměru „Systémový transfer inovací...“, obsahové inovace v systému vzdělávání středních a vyšších odborných škol – vytvoření e-learningového prostředí (vzdělávací portál, elektronické učebnice, výukové programy), vzdělávání pedagogů, žáků s cílem zkvalitnit přípravu. Nezapomínají rovněž na praktickou výuku na školách, chtějí připravit parametry – stanovit standard školního statku, využívat metodiky ÚZEI, komunikovat s kraji... Spolupráci škol si také cení při dalším vzdělávání (kurz pro výkon obecných zemědělských činností), při podílení se na činnosti sektorových rad. Prospěšná je spolupráce se školami Trvalé vzdělávací základny MZe.

ING. JOSEF DVOŘÁK, vedoucí oddělení poradenství, zodpovídá za poradenský systém, ve kterém fungují i aktivity směrem ke středním školám. Jedna z činností, kterou se ale prozatím nepodařilo plně zahájit, je transfer ke středním školám (tematický úkol ÚZEI). Představa – akreditovaný vzdělávací program MZe, přenos poznatků vědy a výzku-

mu do praxe, do škol. V tomto směru je potřebné zvýšit aktivitu odborných skupin Asociace – podávání podnětů a námětů, informovat o potřebách škol (vzdělávací programy, učebnice...), vše i ve spolupráci s ministerstvem školství. V následující prezentaci popsal čtyři stupně poradenství, které propojí výzkum a vývoj s praxí. Uváděný program chtějí spustit i na univerzitách, ale velkou roli na dalším odborném vzdělávání v něm budou mít střední školy. S poklesem stavu žáků v tom vidí dobrou příležitost. Na závěr vyzval školy k úvaze, jakou vhodnou formu zvolit pro přenos poznatků z výzkumných ústavů do škol.

Dotační program Školní závody funguje už 9 let. Je to národní dotační program, který finančně podporuje praxi žáků v podnicích. Pravidelně o něm informuje na jednání škol ING. LUDMILA GOČÁLOVÁ z oddělení vzdělávání MZe, která má tento úkol mj. na starosti. Mezi podporované patří 45 zemědělských oborů, 2 obory veterinární, 11 lesnických a 11 potravinářských oborů. Nejsou tam ekonomické a environmentální obory, ale o environmentální obory by šlo v případě zájmu škol nabídku rozšířit. Dále popsala situaci v podávání žádostí o jmenování školním závodem v r. 2009. Zdůraznila, na co je potřeba dávat při podávání žádostí pozor, čeho se vyvarovat, čeho se mají školy všimnout u výkazů, smluv, hodnocení podniku... Upozornila, že žádost o jmenování školním závodem je na dobu jednoho učebního cyklu a pozor! při podpisu smlouvy na změnu názvu školy, IČO...

Předchozí konkrétní potřebné informace doplnil o další z aktivit oddělení vzdělávání ÚZEI vedoucí oddělení JOSEF SÍVEK. V listopadu končil kurz pro učitele odborných zemědělských předmětů Ochrana rostlin – bezpečné používání chemických přípravků, zúčastnilo se ho 15 učitelů ze škol Trvalé vzdělávací základny MZe. Ještě v tomto roce (16. prosince) se uskuteční seminář Transfer vědomostí z výzkumu a vývoje do praxe – budou to výstupy vyřešených výzkumných projektů Národní agentury zemědělského výzkumu (NAZV). V tomto roce bylo školám rovněž zasláno 90 odborných témat z výzkumu a vývoje v rostlinné a živočišné produkci, ty si z nich vybraly 20. Pokračováním bude vzdělávací projekt, inovační kurz podle zájmu a potřeb odborných učitelů.

MGR. MARTIN KVÍTEK, vedoucí odboru Zemědělská a potravinářská knihovna ÚZEI, představil nejdříve tuto 3. největší zemědělskou knihovnu na světě (co do počtu svazků) a uvedl, co všechno mohou odborným školám nabídnout. Pozval také přítomné posluchače na oslavu 85. výročí první literárně dochované zmínky o Ústřední slovanské zemědělské knihovně a čítárně, která se uskuteční dne 2. prosince v Domě zemědělské osvěty. (*Podrob-*

nější článek naleznete v příštím čísle.) Na stejný den pozval i pracovníky školních knihoven, pro které je připraven speciální odborný vzdělávací program v počítačové učebně ÚZEI. Více o knihovně www.knihovna.uzpi.cz.

Co nabízí Institut vzdělávání a poradenství ČZU přednesl ING. EMIL KŘÍŽ. V instituci, známé i pod původním názvem Katedra pedagogiky v Malé Chuchli, lze studovat bakalářské studijní programy Učitelství odborných předmětů a Učitelství praktického vyučování a dále široké spektrum doplňujícího pedagogického studia, specializačního studia, i studium k rozšíření odborné kvalifikace či základní normu zdravotnických znalostí. Všechny programy celoživotního vzdělávání jsou akreditovány ministerstvem školství. IVP je kromě toho rovněž vědeckovýzkumným pracovištěm, a to zejména v oblasti řešení národních a mezinárodních výzkumných projektů zaměřených na problematiku vzdělávání a zemědělství. Věnuje se i řadě dalších vzdělávacích a metodických činností.

Informace z Národního ústavu odborného vzdělávání pravidelně prezentujeme i v Zemědělské škole. ING. ZDEŇKA SZEBESTOVÁ shrnula činnost NÚOV za uplynulý rok – v červnu byla schválena další vlna rámcových vzdělávacích programů (RVP), je připravena 4. vlna (v prosinci 2009) bude postoupena ke schválení na MŠMT, v květnu 2009 byl zahájen projekt Národní soustava kvalifikací 2, navazující na NSK1. NSK v současnosti obsahuje především kvalifikace řemeslné a kvalifikace z oblasti služeb. Hlavním cílem projektu NSK 2 je doplnit kvalifikační soustavu o kvalifikace dalších úrovní, tj. zejména úrovně maturitní a v závislosti na poptávce trhu práce i o kvalifikace vyšších úrovní. (Vznikne tak veřejně přístupný registr všech kvalifikací uplatnitelných na aktuálním trhu práce v ČR, který popíše nejen, co která kvalifikace vyžaduje, ale i způsoby a podmínky vedoucí k jejímu získání.) V dubnu 2009 byl zahájen projekt Kurikulum S: Při tvorbě školních vzdělávacích programů a výuce podle nich mohou učitelé narazit na problémy, jež dosud nikdy neřešili. Projekt Kurikulum S jim proto podává pomocnou ruku, nabízí potřebné informace, zkušenosti pilotních škol, metodické rady i možnost konzultací. (K tomu účelu byla v regionech vytvořena síť konzultačních center, na které se mohou školy obrátit, a to i při pořádání různých vzdělávacích akcí.)

RNDR. JANA MOTYKOVÁ, rovněž z NÚOV, seznámila posluchače s výsledky pracovní skupiny pro vzdělávání v „Obnovitelných zdrojích energie a úsporách energie“. Touto aktuální společenskou objednávkou se v prvním pololetí letošního roku zabývali z popudu Ministerstva životního prostředí, NÚOV ve spolupráci s ministerstvem koncepčně a metodicky činnost řídil. Cílem realizace akti-

vit je zařazení problematiky OZE do výuky – podpora rozvoje počátečního i dalšího vzdělávání zaměřeného na přípravu odborníků s odpovídající kvalifikací. (*Připravujeme samostatný článek.*)

Po vystoupení hostů pokračovalo jednání Asociace vzdělávacích zařízení pro rozvoj venkovského prostoru dalšími body programu: O nové členy byla doplněna Výkonná rada, předsedou zůstal **Mgr. Otakar Březina** (ředitel České zemědělské akademie v Humpolci), novým místopředsedou se stal **PaedDr. Marek Kňážík** (ředitel SOŠ zahradnické a SOU Rajhrad), paní tajemnice **LIBUŠE ZACHOVÁ**

přednesla zprávu o hospodaření a návrh rozpočtu na příští rok, schváleno bylo zvýšení členského příspěvku na 3000,- Kč, přítomní vyslechli zprávy o činnosti jednotlivých pracovních komisí, které fungují v rámci Asociace.

Po ukončení Valné hromady využili účastníci lákavé možnosti a prohlédli si některé expozice muzea, především výstavu „O dřevě“, výstavu o historii jídla, stravování a stolování či stálou expozici historické motorové zemědělské techniky.

akr

Další informace: www.asven.cz

JIHOMORAVSKÉ CENTRUM ZAHRADNICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Zahradnické školství má v Rajhradě dlouholetou tradici – vyučuje se zde nepřetržitě od roku 1951. Vznik samotné školy se však datuje již do začátku 20. století – do roku 1905.

Škola původně fungovala jako sirotčinec, posléze jako ústav (se zaměřením převážně na ovocnářskou tematiku) pro vzdělávání zahradníků z širokého okolí Brna. Později se výuka rozšířila na celou zahradnickou problematiku a zahrnovala všechny obory zahradnické činnosti včetně úzkých specializací jako vazačství, aranžérství školkařství či sadovnictví. Za dobu své existence prošla škola celou řadou reorganizací, změn názvů školy, zaměření či dalších specializací. Docházelo ke změnám délky školní docházky a k rozšíření forem studia (z denního na dálkové, externí), nabízeny byly i další různé možnosti dosažení kvalifikace.

Široká nabídka oborů

Dnes je škola tvořena dvěma pracovišti – v Rajhradě a Brně-Bohunicích a počtem žáků se řadí do čela středních zahradnických škol v České republice. Ke spojení došlo

v r. 2004. Nyní tedy v Rajhradě a Brně-Bohunicích vystupují pod jedním názvem Střední odborná škola zahradnická a Střední odborné učiliště Rajhrad. V Brně-Bohunicích fungují dva čtyřleté studijní obory: Zahradnictví a Ekologie a ochrana krajiny. V Rajhradě jsou seskupeny obory učební, dvou až tříleté: Zahradnická výroba, Zahradník a Opravář zemědělských strojů a studium nástavbové: maturitní dvouleté Zahradnictví. Jednou z výhod propojení těchto škol je vzájemná prostupnost vzdělávací nabídky. Pro zájemce je vedle klasických školních předmětů možnost absolvování vazačsko-aranžérských kroužků, včelařského kroužku či kroužku zemědělské mechanizace. Vazačské kurzy jsou pořádány i pro širokou veřejnost. (Absolventky tohoto kurzu v rozsahu 200 hodin získají osvědčení s celostátní platností.)

V jednom školním roce navštěvuje školu kolem 600 studentů, jimž se věnuje okolo 100 pedagogů a ostatních pracovníků.

Základem je praxe

Úroveň výuky je závislá především na kvalitě vyučujících – Rajhrad i Bohunice se mohou pochlubit celou řadou věhlasných odborníků. Ovšem nejen kvalita učitelského sboru ovlivňuje množství znalostí absolventů. Velmi důležité je zázemí pro praktickou výuku – jako skleníky (Rajhrad – tři, Bohunice – čtyři), pokusná pole či celá paleta zemědělských a užitkových strojů. Výuka probíhá i přímo ve školním zahradnictví a mnoha významných českých zahradnických podnicích (např. v Agro Brno – Tuřany, a. s.). Ke zkvalit-

nění výuky žáků napomohlo také založení školky Národní kolekce růží, která je umístěna na pracovišti Rajhrad, došlo k založení genofondové sbírky původních českých růží.

Absolventi školy

V rámci celorepublikových aranžérských soutěží se studenti umísťují na předních místech – na Mistrovství floristů ČR, na aranžérské soutěži zahradnické výstavy Flora Olomouc..., na Mistrovství Evropy mladých zahradníků ve Francii ve floristické sekci dokonce zvítězili. Škola také úzce spolupracuje se zahradnickými školami v rámci celé EU (např. v Belgii, Německu, Rakousku) a studenti mají během studia možnost účastnit se zahraničních odborných praxí v zahradnických firmách. I díky těmto aktivitám opouští školu celá řada absolventů, kteří se uplatní nejen v zahradnických provozech; nemálo z nich se prosadí i v odborných, výzkumných a šlechtitelských institucích, botanických zahradách či vědeckých ústavech.

Podle ředitele školy, PaedDr. Marka Kňážíka, nemají absolventi školy problém se získáním pracovního uplatnění. Z bohunické pobočky podává okolo 75 % absolventů přihlášku na vysokou školu, Rajhradští se uplatní především v zahradnických provozovnách. U oboru Opravář zemědělských strojů se vyučení chlapci mohou zaměřit obecně na všechny stroje, nejen ty zemědělské. I získání svářečského a řidičského průkazu otevírá spoustu pracovních možností.

Škola významnou měrou ovlivnila vzdělanost a odbornou zdatnost zahradníků – zpočátku v jihomoravské zahradnické oblasti – později však i v dalších v celé České republice. Stala se tak vedle mělnické školy vedoucím nositelem zahradnického vědění a umění v celostátním měřítku.

Helena Piková
SOŠ zahradnická a SOU Rajhrad

ZAMYSLEME SE NAD AKTEM ZOUFALSTVÍ,

jímž bylo vylévání mléka na pole

Uznávám, že v předvánočním čísle by se mělo spíš myslet a psát o příjemných věcech a ne o starostech. V životě to tak bývá, že bez ohledu na období se vám hlavou honí myšlenky, jak ustát tak velmi vážnou situaci, v níž se naše zemědělství ocitá.

Nemohu jinak, než se vrátit k tomu, co tolik, bez ohledu na roční období, trápí zemědělce. Je to propad cen za jejich nabízené zboží, za komodity, které se tu odedávna produkovaly a živily lidi na venkově. Mezi ty nejdůležitější odjakživa patřilo i mléko. Je to nápoj bohů, jak se říká, a stejně jako obilí je tím nejcenějším. A dává vzniknout chlebu, bez něhož si nedovedeme představit náš život. Mléko s chlebem živilo lidi na venkově a už jen brambory byly v tomto trojlístku neodmyslitelné ze stravy našich předků. Až pak se na řadu dostávalo maso, jako něco navíc. A když se vrátím k mléku a aktu zoufalství, jímž se stalo vylévání mléka, dovolím si vše vysvětlit.

Byl to totiž právě jeden učitel, který mi napsal, jak má žákům ve škole vysvětlit, že tak cenný dar, jedna z nejdůležitějších potravin – mléko – bylo prostě po stovkách litrů vylito na pole. Ještě nikdy se v České republice nevylévalo mléko, jako se to stalo letošního 29. a 30. října. Přitom všichni víme, že vylévání mléka na pole řešením asi není. V tomto případě je něčím jiným, je zoufalým činem zoufalých lidí.

Rád bych řekl také, že tato akce nebyla organizovaná shora. Zorganizovali ji farmáři a chovatelé krav, kteří došli do mezní situace. Akci připravovali několik měsíců a zpočátku jsem nevěřil, že se k tomuto činu odhodlají. Jak však běžel čas a mlékárny dál snižovaly cenu mléka, jejich řady sílily. Výsledek je takový, že ve dnech 29. a 30. října bylo na deseti místech republiky vylito odhadem 400 tisíc litrů této tekutiny.

Je tedy na místě otázka skutečných motivů tohoto činu. Ten hlavní motiv je nesporně zoufalá ekonomická situace a strach z konce. Zavřít chov krav není jako zavřít fabriku či dílnu. Poslat krávy, které jsou mými živitelkami, na jatky, není jako prodat soustruh.

Letos chovatelé mléčných krav v celé ČR utrží za mléko o 7 mld. Kč méně než v roce minulém! Už více než rok prodělávají na každém litru mléka, který nadojí, dvě koruny. Každé ráno, když se farmář vzbudí, má pod polštářem ztrátu. Když kupříkladu chová 200 krav, tak je to denně 10 000 Kč, měsíčně 300 000 Kč, za rok likvidačních 3,6 mil. Kč! Co s tím dělá? Nejdříve zastaví investice a opravy, potom sníží už beztak

nízké mzdy a když vývoj jde takto dál, pak začne mít problémy se splátkami bankám. Koncovka je likvidace chovu, ale také pracovních míst. Ročně stojí jeden nezaměstnaný veřejné finance v průměru 118,3 tis. Kč!

Chov mléčného skotu je odvětví, za které se nemusíme v rámci EU stydět, patříme k vysoce nadprůměrným chovatelům. V posledních letech se do chovu skotu hodně investovalo a mimo to máme velkou chovatelskou tradici, která sahá až do 15. století. No a tyto investice se při farmářské ceně mléka šest korun za litr (hranice rentability začíná u dobrých chovatelů na osmi korunách) zkrátka nedají splácet. Jsem z Vysočiny, kde je ještě krav dost.

To, co se děje ve firmách chovatelů dojníc nyní, nemá nikde v historii obdoby. Protože nejsou peníze na nic, tedy ani na mzdy, tak se ve velkém přihlašují zemědělci na pracovní úřad na podporu a k tomu si přivydělají do 4000 Kč a pracují v podstatě dál! Zde jsou kořeny vylévání mléka. Tento vývoj je ale nebezpečný nejenom pro zemědělce. Podle čísel Ústřední evidence zvířat se situace dramaticky zhoršuje. Začal pád, za září se snížily stavy dojených krav už o 5300 kusů! Za rok to při tomto vývoji bude přes 60 000 kusů a staneme se nesoběstačnými v komoditě každodenní spotřeby, jakou mléko je. Sníží se významně pracovní místa na venkově, se zelenou krajinou se bude dělat co? Kdo bude konzumovat travní porosty? Možná, že budeme rádi, že onu zoufalou akci farmáři udělali.

Je totiž mementem pro politiky a pro nás všechny. Je v našem zájmu, aby základní obor českého zemědělství, chov skotu, vydržel.

Krávy vždy živily zemědělce a ti zase jim poskytovali svou péči a jejich prostřednictvím se starali i o údržbu krajiny. Můj kolega, viceprezident Agrární komory ČR Jindřich Šnejdrla si dal práci a spolu se starosty ČR se dal do šetření a výpočtů, kolik by stáli vlastně zahradníci při údržbě krajiny, kdyby zemědělci museli s touto prací ustát. Došel k zajímavému číslu, k němuž podkladem byly účty za údržbu veřejné zeleně, příkopů u silnic atd. Celkově by údržba krajiny v České republice přišla zhruba na 195 miliard korun. Ve srovnání s tím, co zemědělci dostávají na dotacích od EU a státu (dohromady 27 miliard korun), je to mnohonásobně víc. A to k údržbě krajiny zemědělci ještě produkují potraviny, tvoří určitý, dost významný podíl na zaměstnanosti venkova.

To je vše proto třeba mít na mysli, když někdo z politiků jednoduše tento problém odbude slovy – nakoupíme levněji potraviny v zahraničí. Pominu-li ono slůvko levněji, protože není pravdivé, potom už zbývá se zamyslet nad osudem našeho zemědělství a v příštím roce mu věnovat víc pozornosti v evropské agrární politice, ale i u nás, kde rozhodně v tomto ohledu není vše, jak má být.

Ing. Jan Veleba, prezident AK ČR

KOŇSKÁ REGIONÁLNÍ

„Vesnice dříve koňmi žila a vytvářelo to její neopakovatelnou atmosféru. Chceme, aby se koně do našeho kraje vrátili. Chov koní a možnost putování po krajině na koni či povozem k venkovu patří.“

Myšlenkou vzniku hipotras se na Moravě začal zabývat Krajský úřad Jihomoravského kraje. V roce 2007 zpracoval Koncept páteřních jezdeckých tras a stezek v Jihomoravském kraji, jehož součástí bylo i vytvoření mapových podkladů nazvaných Putování na koni jižní Moravou. Realizace projektu v kraji však narazila na problematiku řešení vlastnických vztahů k půdě a také zájem vedení kraje opadl. Do přípravné fáze tohoto projektu se aktivně zapojilo tehdy nově vzniklé občanské sdružení Procyon z Letonic. Jeden ze zakladatelů a současný předseda sdružení Ing. Jiří Pospíšil k tomu říká: „Naším cílem bylo projekt realizovat, nejen vytvořit mapové podklady. Proto, když se v Programu rozvoje venkova objevila možnost získání podpory, neváhali jsme a zpracovali žádost, získali jsme podporu a hipostezku vybudovali.“

Bez partnerů by to nešlo

Do projektu, který dostal název „1. koňská regionální – tvorba hipostezek v regionu Vyškovska“, se jim podařilo zapojit zástupce obcí Letonice, Dražovice, Lysovice a Němčany, po jejichž katastrofě trasa vede, dva jezdecké kluby, vlastníky pozemků a také oprávněné uživatele z řad zemědělských podniků, se kterými mají uzavřené smlouvy o právu provedení stavby či partnerské smlouvy. Největší námitky měli myslivci, kteří oponovali tím, že bude docházet k plašení zvěře, ale i to se vyřešilo. „Uznali, že koně plaší zvěř mnohem méně než čtyřkolky, a dostali možnost projížďky na koních terénem, ať si reálně zkusí, jestli je jejich námitka oprávněná,“ usmívá se pan Pospíšil.

MLADÍ VETERINÁŘI MĚŘILI SÍLY

Pod záštitou Ústředního ředitele Státní veterinární správy ČR se utkali žáci pěti vybraných středních odborných škol v soutěži ve veterinárních znalostech a dovednostech.

Akce se uskutečnila ve dnech 11.–14. 10. 2009 v areálu Školicího střediska Státního veterinárního ústavu Praha (pro Státní veterinární správu ČR) v Praze-Lysolajích jako výsledek celoroční přípravy na platformě SVS, středních odborných veterinárních škol v Českých Budějovicích, Hradci Králové a Kroměříži, Ústavu pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv a SVÚ Praha s cílem zlepšit soudržnost těchto součástí veterinárního stavu a dát vzájemné komunikaci reálný základ. Již podruhé byly při-

ti z oboru laboratorní diagnostiky byly prověřeny a porovnány s využitím laboratorního potenciálu školicího střediska a odborníků SVÚ Praha. Závěrem se soutěžilo v prezentaci ročníkové práce, ať už kolektivní, či individuální.

zvány střední odborné veterinární školy z Nitry a Košic. Týmy jednotlivých škol byly čtyřčlenné s dvoučlenným pedagogickým doprovodem.

Soutěžilo se ve čtyřech disciplínách. Úvodem dva studenti resp. studentky představily svůj region a školu formou dvoj-
jazyčné prezentace s využitím audiovizuálních prostředků. Následoval individuální znalostní test. Praktické dovednos-

Součástí dvoudenního klání byl i doprovodný program, který začal nedělní prohlídkou Prahy. Druhý den proběhla exkurze v SVÚ Praha, kde měli studenti možnost vidět technologickou úroveň laboratoří a pracovišť a diskutovat s tamními odborníky přímo „za provozu“.

Večer byl završen 3D projekcí o podmořském životě v multiplexu IMAX. Závěr neformálního programu se uskutečnil v areálu ZOO Praha, kde po prohlídce nových výběhů pro tuleně a primáty hlavní veterinář ZOO přednesl přednášku, týkající se speciálních zákroků u užovky stromové a orangutána. Společná večeře účastníků a organizátorů se konala v přilehlé zahradní restauraci Altán. Po stanovení konečného pořadí předal ceny a upomínko-

Výsledky jednotlivých disciplín posuzovala a průběžné pořadí stanovovala odborná pětičlenná porota složená z výše uvedených zástupců ÚSKVBL, SVS, KVS, SVÚ, Společnosti veterinárních techniků ČR a SOŠ technologie masa. Porota potvrdila vysokou úroveň měřených znalostí a dovedností všech soutěžících.

vé předměty ústřední ředitel doc. MVDr. Milan Malena, Ph.D., spolu s náměstkem, Ing. Zdeňkem Šimůnkem, poděkoval organizátorům, porotě a účastníkům.

Závěrem ústřední ředitel vyjádřil radost nad zdarem akce a otevřel možnost uspořádání dalšího ročníku v roce 2010.

SOUTĚŽ STŘEDNÍCH VETERINÁRNÍCH ŠKOL

O týden dřív než v předchozích letech, a to 11. až 13. října 2009, se uskutečnil již 3. ročník soutěže o „Pohár ústředního ředitele SVS ČR“, který se opět konal ve Školícím středisku Státní veterinární správy v areálu Státního veterinárního ústavu Praha v Lysolajích.

Sjeli se sem reprezentanti pěti škol se svým pedagogickým doprovodem, aby zde strávili tři dny klání v teoretických znalostech a praktických dovednostech. Znovu po roce se utkala čtyřlenná družstva z Tauferovy střední odborné školy veterinární v Kroměříži, Střední odborné školy vete-

rinární v Hradci Králové a českou „sekcí“ uzavírala naše škola, Střední odborná škola veterinární, mechanizační a zahradnická a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky z Českých Budějovic. Zahraniční účast obstaraly dvě slovenské školy – Stredná odborná škola veterinárna Nitra a Stredná veterinárna škola Košice-Barca.

Soutěžilo se ve stejných disciplínách jako v předchozích ročnících – prezentace školy a města v česko-anglickém provedení s využitím dataprojektoru, laboratorní dovednosti a znalostní test (obě tyto části byly připraveny výlučně SVS Praha) a soutěž uzavíraly prezentace ročníkových projektů. Výsledky studentů pečlivě sledovala odborná porota pod vedením prof. MVDr. Hery, CSc., ředitele Ústavu pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv.

Nevládla tu jen atmosféra soutěžní rivalry, pro všechny byl připraven doprovodný program, který poskytl prostor pro odpočinek, kulturní zážitky a přátelská setkání. Již v neděli všechny účastníky čekala prohlídka Prahy, mezi soutěžními disciplínami pak návštěva ZOO Praha, přírodovědný snímek v kině 3D-IMAX v Paláci Flóra a na závěr společná večeře. Reprezentanti naší školy Kateřina Poddaná, Lucie Šumová, Zuzana Vorudová a Marek Houska se na tuto soutěž velmi těšili a doufali, že 3. ročník soutěže,

šťastná trojka, přinese úspěch i jim. A skutečně se dočkali! Po loňském druhém místě byl vítězný pohár převzatý z rukou ústředního ředitele doc. MVDr. Milana Maleny, Ph.D., motivujícím oceněním jejich výborných výkonů.

Co říci na závěr? Výborně připravená soutěž, která svými požadavky funkčně kloubí praktické, teoretické i komunikační dovednosti studentů, je určitě přínosem a motivací pro další ročníky, ale inspiruje i pedagogy při každodenní práci.

Příjemné prostředí a přátelská atmosféra jsou dalšími důvody, proč se tato soutěž stává oblíbenou, a my českobudějovíci se moc těšíme na další ročník. Budeme chtít obhájit vítězství, ale víme, že to bude hodně, hodně těžké!

Mgr. Lenka Petrášová
SOŠ České Budějovice

DOBŘÉ JÍDLA, DOBRÉ PITÍ PRODLUŽUJE ŽIVOBYTÍ

*Krásné prožití svátků vánočních
Věľa úspěchov v novom roku*

Ruční strojek na zmrzlinu

Je tu co ukazovat – na páteřní trase je velmi zajímavá Národní přírodní rezervace Větrníky zařazená do systému NATURA 2000 a také blízká památková zóna v Lysovicích s hliněnými tzv. žudrovými domky. Jako příspěvek k rozvoji cestovního ruchu a nemotorové dopravy na Vyškovsku proto vybudovali první reálnou část z předpokládané páteřní moravské hippotrasy a k ní připojili svůj regionální okruh, který zpřístupňuje místní atraktivity – kulturní a přírodní památky (stavby Domenica Martinelliho v Letonicích, Mrazový klín a mariánské poutní místo v Němčanech). V 1. etapě projektu vybudovali během roku 2008 19,5 km značené hippotrasy (za přibližně 330 000 Kč) se sedmi krytými odpočinkovými místy.

Obce zpočátku hipotrasám nevěřily

„Zástupci obcí, které se do projektu PROCYON zapojili, reálnosti projektu zpočátku příliš nevěřili a za problematickou považovali i snahu „na poslední chvíli“ ještě zapracovat trasy do již probíhajících pozemkových úprav“, vysvětluje Ing. Pospíšil. V první etapě byly do polních tratí i do blízkosti obcí umístěna zastřešená odpočívadla opatřená tabulemi s naučnými texty o dané lokalitě. V dalších etapách by rádi vybudovali více větších, tzv. „rozcestníkových“ srubových přístřešků s půdním prostorem, kam by se dalo na zimu uložit seno, které se usuší v blízkosti odpočívadel, či při údržbě ochranných pásem potoků a dalších obecních pozemků. Příkladem je vzorová turistická základna v Podbřežicích. „Rádi bychom, kdyby trasy a odpočívadla sloužily nejen jezdcům a koním, ale každému, kdo se v území pohybuje ať už za jakýmkoliv účelem,“ vysvětluje Jiří Pospíšil.

Po roce a půl, který uběhl od ukončení projektu, provedli členové sdružení první vlnu oprav a shledali, že to s vandalismem nebylo až tak zlé. Jedna rozebraná střecha, dva zničené stromky, nepořádek kolem odpadkových košů. I proto v současné době žádá Procyon o podporu na druhou etapu projektu – mělo by vzniknout dalších 7,5 km značené hippotrasy s pěti novými odpočinkovými místy. Ve třetí etapě se pak předpokládá zapojení nového partnera v území – o. s. MAS Společná cesta – a pokračovat by se mělo také na územích sousedících místních akčních skupin, které o tento projekt projeví zájem.

Zachovat venkovské know-how

V rámci dosavadní práce s mládeží došly MAS k poznání, že současné na vsi žijící děti a mládež nemají osvojeny základní a pro venkovský život typické a cenné znalosti a zručnosti tj. jakési vesnické „know how“. Ať už se jedná o rukodělnou a řemeslnou zručnost, o pěstování kulturních rostlin, o vaření a pečení, a nebo o chov koní a dalších

domácích zvířat. I proto v letošním roce o.s. Procyon poprvé připravil projekt, v rámci kterého došlo k pracovnímu zapojení mladých lidí od 15 do 26 let formou brigádnické činnosti. „Platíme jim za odpracované hodiny na výstavbě areálu pro volnočasové aktivity, při kterých se současně učí zvládat ruční práce,“ prozrazuje detaily projektu zaměřeného na podporu prevence kriminality Ing. Pospíšil a dále vysvětluje: „Je mezi nimi patrná skupinka těch, kteří pracují a mají zájem pracovat pro ostatní. Druhou skupinkou jsou ti, kteří spíše přichází za přivýdělkem, ale i to je dobré, protože s nimi navážeme pozitivní kontakt a doufáme, že výsledky své práce nebudou v budoucnosti ničit.“

Oficiálního zahájení provozu hipotrasy se zúčastnilo 12 jezdců a také tři povozy

Na můj dotaz, jaké vztahy mají s dalšími chovateli koní ze vzdálenějšího okolí, mi Jiří Pospíšil odpovídá otevřeně: „My začínáme možná trochu netradičně. Rozhodli jsme se nejdříve vybudovat potřebné, bezpečné a zajímavé zázemí pro členy jezdeckého klubu, pro naše koně, ale i pro návštěvníky a kamarády koňáky z okolí. Věříme, že i díky značené hipostezce na dohodnutých polních cestách předejdeme možným problémům. V tom nám má pomoci na každém zastavení na trase umístěný provozní řád hipotrasy, který jasně definuje práva i povinnosti jejích uživatelů a také vyzývá ke slušnému chování a k ohleduplnosti ke stavbám, které vznikly díky dobrovolné práci.“ Zamyslí se a dodává: „Snad to nezní příliš naivně.“

Vše je v souladu s přírodou

Při realizaci hipostezek spolupracují se členy Svazu českých turistů. Ti jim pomáhají se správným značením tras

i s výrobou a instalací nezbytného mobiliáře. Konzultují s nimi výběr míst vhodných pro odpočinek i způsob rozmístění orientačních značek v terénu. Při navrhování odpočinkových míst i dalšího mobiliáře se snaží, aby vše bylo v souladu s přírodou. Jako základní stavební materiál zvolili dřevní kulatinu, kterou natírají laky v přírodních barvách. Úvaziště pro koně ze zprohýbaných akátových kmenů také vypadá velmi originálně. „Všechny dřevěné prvky na trase jsme si navrhli sami,“ doplňuje Jiří Pospíšil. Na koni sice začal jezdit teprve před třemi roky, ale v jeho žilách koluje koňácká krev, neboť oba jeho dědové a rodiče hospodařili a koně měli.

Říká se, že projekt je dobrý, jestliže aktivuje nějaký další, který na něj naváže. O tom, že je projekt „1. koňské regionální“ opravdu dobrý, dokazuje zdařilá realizace dalšího projektu rovněž podpořeného Programem rozvoje venkova. Je

jím turistické odpočívadlo v Podbřežicích s první srubovou stavbou s posezením, nacházející se na plánované trase II. etapy hipostezky. Na trávou osetém plácku za odpočívadlem je plánována táborová základna. Vejde se sem šest indiánských stanů tee-pee. Na sousedícím pozemku chce jeden z místních obyvatel zahájit chov ovcí, což ještě zvýší atraktivitu tohoto místa, zejména pro děti.

„Výhled je odtud pěkný,“ říká Jiří Pospíšil a má na mysli okolní, tiše se v podzimním slunci vlnící krajinu. Já si však po těchto jeho slovech vybavuji všechno, co mi říkal o aktivitách, které se tu pod jeho vedením rozběhly, a nejen kolem koní..., a přitakám: „Ano, výhled je tu opravdu pěkný.“

Ing. Petr Hienl, ÚZEI Praha

Foto: Ing. Jiří Pospíšil

VÝMĚNNÉ POBYTY BRNĚNSKÝCH ZAHRADNÍKŮ

Také na odloučeném pracovišti SOŠ zahradnické a SOU Rajhrad v Brně-Bohunicích pružně reagují na potřeby dneška a věnují trvalou pozornost dalšímu zkvalitňování vyučovacího procesu.

Vžitou formou se staly výměnné pobyty se sesterskými školami v rámci Evropské unie s cílem rozvíjet porozumění mezi mladými lidmi z různých evropských zemí, předat studentům nadstandardní cenné poznatky mimo běžnou školní výuku a v neposlední řadě i přispět přímou komunikací k prohloubení znalostí cizích jazyků. Pro management školy, vedený jejím ředitelem PaedDr. Markem Kňážíkem, byl v tomto směru významný r. 2004. V tomto období dostala škola nabídku na členství ve **Společenství evropských učitelů zahradnictví** a zároveň i možnost navázat spolupráci se zahradnickými partnery v Belgii, Německu, Litvě a na Slovensku.

Odloučenému pracovišti v Brně-Bohunicích se naskytla příležitost realizovat spolupráci s pedagogy a studenty v německy mluvící části Belgie v ZAWM (Zentrum für Aus- und Weiterbildung) ve městě Eupen. Z počátečních kontaktů se záhy rozvinula úzká družba, která má rok od roku stoupající gradaci. Počátkem letošního školního roku vstoupila spolupráce obou škol do další etapy, která započala zajímavou akcí uskutečněnou ve dnech 12.–21. 9. 2009. Impulem se stal projekt DO SVĚTA vyhlášený a finančně dotovaný odborem školství Krajského úřadu Jihomoravského kraje, uskutečňovaný na škole od r. 2008 a také projekt COMENIUS Národní agentury pro evropské programy v rámci kterého partnerství s belgickou školou vzniklo.

A tak mohla skupinka 16 studentů třetích ročníků pod vedením zkušených pedagogů Mgr. Heleny Badalové a Ing. Jitky Bezděkovské zamířit do sesterské školy ZAWM v Eupenu. Realizovaný projekt byl zaměřen na praktickou výuku terénních úprav, pokládku dlažby a výstavu vodních prvků jako kupř. vodotrysky, jezírka, kaskády. Po teoretické přípravě vedené osvědčenými belgickými pedagogy předvedli brněnští studenti svůj um již přímo v terénu a to v přílehlé oblasti Lontzen. Jedna skupina pracovala na pokládce dlažby před místním kostelem, druhá dlažbila přechod před školou a třetí se podílela na zvelebování okrasných ploch ve městě při tvorbě a úpravě jezírka a dalších vodních prostranství. Mimoto uskutečnila tyto práce ještě v městě Eupen. Brněnští se svého úkolu zhostili velmi dobře a sklídili vřelá slova uznání.

Zaslouží si také zaznamenat, že jejich programový pobyt se nesoustředil pouze na samotnou výuku spojenou s praktickými cvičeními. Studenti se zúčastnili několika poučných exkurzí, a to jak společenských, tak i odborných. Po kulturní a historické stránce poznali celou část východní Belgie.

Úspěšně se představili na floristické výstavě v městě Alden Biesen. Pro tuto příležitost si pod vedením předních zdejších floristů sami zhotovili a představili vlastní aranžmá, kterým byly klobouky vytvořené dekorativních materiálů.

Cestou na tuto akci měli možnost ještě obdivovat zvláštnosti tamních okrasných zahrad, kterými je vlastníci ochotně provedli. Pro další rozšíření nových poznatků navštívili posléze i přední belgickou čokoládovnu Jacques a před odjezdem i věhlasný hrad a muzeum ve městě Kelmis.

Uskutečněný pobyt se setkal s velmi kladnou odezvou jak v Belgii, tak i v samotné rajhradské škole a obě strany se dohodly na dalších výměnných akcích. Vždyt snahou peda-

gogů je ukázat výuku v novém moderním pojetí, odbourat zažité představy o stresujícím a nezáživném školním prostředí a docílit, aby se studenti cítili dobře a přitom, aby laťka úrovně vzdělání ležela v dostatečné výšce. Připravit tak sebevědomé a vzdělané absolventy schopné se plně uplatnit v praxi.

Ing. Jiří Ptáček, Brno

NORSKO – ZEMĚ S HLUBOKÝM VZTAHEM MEZI ČLOVĚKEM A PŘÍRODOU

V letošním školním roce na začátku října naše škola opět navštívila školu Tomb v Norsku, se kterou společně tvoříme mezinárodní projekt.

Tentokrát se projektu účastnilo třináct českých studentů a tříčlenný pedagogický doprovod. Naším hlavním tématem byla práce se zvířaty, konkrétně s koňmi a králíky, učili jsme se jim porozumět a správně o ně pečovat. Program byl velice nápaditý a zahrnoval práce, které bychom si jinde neměli možnost vyzkoušet.

Na nemalé části našeho programu jsme spolupracovali s norskou třídou 2. C, jenž nám byla přidělena, a společně jsme vykonávali nejrůznější práce. Mezi ně patřila například pomoc ve stájích při péči o školní koně. Ukázali nám velice pěknou drezúru koní a také to, jak se kůň řídí. Nakonec jsme si mohli vyzkoušet, jaké to je koně vést, a zjistili jsme, že to není tak jednoduché, jak se na první pohled zdá. Také jsme okusili jízdu na koňském hřbetě při procházce lesní krajinou, která se nám velice líbila. Při naší práci jsme také zhlédli přirozenou komunikaci s koněm. Byla velice zajímavá a v našich končinách, troufám si říci, neobvyklá. Jedná se o práci s koněm na základě dlouhodobě vznikající důvěry mezi vámi a koněm.

Dalším překvapením byla neobvyklá podívaná – skákání králíků přes nejrůznější překážky. Následkem tohoto zážitku jsme se téměř celé dopoledne věnovali vyrábění králíčích překážek, které jsme si nakonec odvezli domů, a jak doufáme, budeme moci začít zkoušet podobné kousky i u nás.

Celou část pobytu v Norsku jsme však netrávili pouze prací na školních pozemcích, ale jezdili jsme se podívat na pozoruhodná místa a čerpali další zkušenosti a dovednosti do budoucích let. Byli jsme svědky hipoterapie (rehabilitační metoda – léčba pomocí koně) v hipoterapeutickém centru Granly, kde přímo před našimi zraky probíhala ukázka

léčby pohybově nemocných a byla doprovázena povídáním o animoterapii. Jeden den po obědě jsme se vydali na zemědělskou univerzitu. Tam jsme se dozvěděli poučné informace z oblasti vědecké spolupráce s koněm. Následovala prohlídka místního muzea zaměřeného na historii školy a zemědělství a na závěr jsme zajeli na kozí farmu, kde jsme si dali výbornou večeři.

Ovšem nevšedním zážitkem bylo také hlavní město Norska Oslo. Norská architektura a jiný způsob života byly vidět na každém kroku. V Oslu jsme zamířili do folklorního muzea a tam jsme byli vtaženi do víru historie. Dlouhé tradice a nevšední příroda, které se zde pojí, tvoří nezaměnitelný a nezapomenutelný obraz země, ze které se nám nechtělo odjíždět.

Tento projekt byl zajímavý, neobvyklý a mnohé nás naučil. Procvičili jsme si komunikaci v angličtině, zvládli úkoly a překonali jsme sami sebe. Hlavně jsme se však obohatili o nové zkušenosti a ty se nám nikdy neztratí. Norsko je velice krásná země, může se chlubit hlubokým vztahem mezi člověkem a přírodou a určitě jde o zemi, kde se můžeme ještě leccos naučit. I proto bychom měli být otevření k novým výzvám, jenž na nás čekají.

Projekt je realizován díky podpoře z grantu Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu Evropského hospodářského prostoru a Norského finančního mechanismu. Naši školu i město Poděbrady jsme reprezentovali také díky podpoře z grantu města Poděbrad.

Katka Zemanová
žákyně SOŠ Poděbrady

JABLKO ROKA 2009 V NITRE

Úspech Strednej odbornej školy záhradníckej Piešťany na výstave

Stredná odborná škola záhradnícka v Piešťanoch aj v školskom roku 2009/2010 nadviazala svojimi aktivitami na úspešné predchádzajúce ročníky. Škola vedie mladých absolventov k profesii, ktorá v oblasti aranžovania a floristiky dokáže osloviť odborníkov i širokú záhradnícku verejnosť.

Žiaci si uvedomujú silné konkurenčné prostredie, v ktorom musia využiť svoju zručnosť, praktické i teoretické poznatky. Overenie znalostí získaných na škole si žiaci majú možnosť overiť na súťažiach, výstavách a rôznych prezentáciách. Žiadne z týchto podujatí sa nedá realizovať bez motivácie a presvedčenia dosiahnutia dobrého výsledku, ktorým je ocenenie z dobrej vykonanej práce. Z tohto dôvodu túto profesiu môžu vykonávať len záhradníci s prirodzeným citom a láskou k prírode.

Stredná odborná škola záhradnícka v Piešťanoch sa zúčastnila v dňoch 27.–30. 10. 2009 prestížnej súťaže 8. ročníka „Jablko roka 2009“. Súťaž sa konala v priestoroch Agrokomplexu počas veľtrhu „Drevo + les 2009“ v Nitre, v pavilóne K. Súťaže sa zúčastnili zástupcovia 12 pestovateľov, ktorí sa zaoberajú profesionálne pestovaním jablák v organizáciách výrobcov Sk Fruit i Bonum. Do súťaže „Jablko roka“ bolo prihlásených 59 vzoriek jablák v typizovaných obaloch. Záhradnícka škola z Piešťan prihlásila do súťaže len 1 vzorku v kategórii A: „Najkrajšia odroda v typizovanom obale“. Za vzorku odrody „Jonagored“ získala škola 3. miesto v celkovom hodnotení všetkých odrôd. Hodnotil sa tvar plodov, tvarová i veľkostná vyrovnanosť, typické vyfarbenie, úprava vzorky, celkový dojem i poškodenie šupky, prítomnosť stopky a pod. Do súťaže zaradená odroda

pochádzala z pomologického sadu v areáli školy, ktorý je hmatateľnou didaktickou pomôckou pre získavanie praktických znalostí a zručností žiakov.

Najväčší úspech škola získala v súťaži „Jablko roka 2009“ v kategórii B. V tejto kategórii škola zrealizovala za aktívneho prístupu žiakov a učiteľov výstavu „Najkrajšia kolekcia v umeleckom prevedení“ pod názvom: „Jablkové kráľovstvo“. Za túto expozíciu získala záhradnícka škola Piešťany 1. miesto. Toto ocenenie bolo o to cennejšie, že tejto kategórie sa zúčastnili a venovali jej mimoriadnu pozornosť – z hľadiska rozsahu i vloženého materiálu – veľké a významné firmy, ako napr. Plantex, s.r.o. Veselé i Danubius fruit, s.r.o. Dunajská Lužná. Tieto firmy boli za svoju úspešnú prácu ocenení predstaviteľmi Ministerstva pôdohospodárstva SR. Stredná odborná škola záhradnícka Piešťany bola diplomami a medailami za 1. a 3. miesto ocenená aj za dobrú a kvalitnú prácu pri výchove mladých záhradníkov. To je najväčšia motivácia, ako aj úspech žiakov, ktorí sa stali v danej chvíli spolutvorcami úspechu celej záhradníckej profesie a propagovali takto jej krásu na výstave v Nitre aj širokej verejnosti.

Ing. Hyacinta Micháľková
SOŠZá Piešťany

DEN STROMŮ

Dôležitosť stromů pro přírodu i člověka je zásadní a má mnoho podob. Jednou z příležitostí, jak jejich význam připomenout, jak jim pomoci a jak jim vzdát čest, je právě Den stromů.

První Den stromů v ČR se uskutečnil 20. října 2000, nicméně kořeny lze hledat už v 19. století na severoamerickém kontinentě. Studenti oboru Ekologie a ochrana krajiny z 1.– 4. ročníků Střední školy zemědělské a ekologické v Žatci o devět let později Den stromů slavili.

Dvojčlenné týmy, zástupci jednotlivých tříd připomínali občanům města Žatce na čtyřech stanovištích – (např. náměstí Svobody) důležitost stromů a zeleně vůbec. Ozdobení byli ručně vyrobenými výrobky z listů, aby lépe upoutali pozornost, oslovovali občany a vyplňovali s nimi krátkou anketu. Za ochotu se chvíli pozastavit nad důležitostí

stromů rozdávali studenti občanům listnaté stromky – duby letní a buky lesní.

Mladí lidé, kteří studují ekologii a uvědomují si význam stromů, byli překvapeni a mírně rozladěni chováním některých dospělých občanů, kteří dávali najevo svůj negativní přístup. I po zhodnocení ankety ve škole se ukázalo, jak málo lidí o tomto zeleném pokladu ví. Je dobře, že studenti jdou příkladem ostatním, i tato zkušenost je pro ně velmi cenná. Mohou si ověřit, jak je v praxi složité prosazovat ekologii.

Bc. Andrea Rábová
SŠZE Žatec

STÁŽ NA MALORKE

Začiatok školského roka nás privítal veľkým prekvapením – SOŠ Šaľa, Štúrova 74 – v ktorej sa pripravujeme na povolanie čašníka a kuchára; nám ponúkla možnosť rozšíriť si vedomosti a skúsenosti v rámci mesačnej praktickej stáže na ostrove Malorka.

Cesta lietadlom a možná jazyková bariéra na našom novom pracovisku v nás trochu vzbudzovali rešpekt, no výzva navštíviť svetoznáme letovisko bola väčšia. A prišiel 16. september 2009, za nami ostal areál školy v Šali, Slovensko, a pred terminálom letiska nám šťastnú cestu zaprial naša nemčinárka, slečna Straňáková a pán Malík, ktorý nás na letisko priviezol. Od tejto chvíle bolo všetko len na nás. Šťastlivo sme zvládli prestup na mníchovskom letisku a ostala už len nočná cesta taxíkom do hotela Cala Viñas v meste Calvia na ostrove Malorka.

Hotel Cala Viñas leží 150 metrov od pláže, má vlastný bazén a jeho ubytovacia kapacita je 700 ubytovaných hostí. Ráno nás ohúrila jedáleň so 450 stoličkami a večer bar s kapacitou 600 návštevníkov, na dôvažok takéto bary tu boli dva.

Najväčším prekvapením bolo, že nás nebrali ako niekoho, na koho treba dávať pozor, či ho niečo učiť, ale od prvého dňa sme boli pre všetkých zamestnancov rovnocennými kolegami. Za barovým pultom sme miešali nápoje a kokteily a obsluhovali v bare do jednej v noci spolu s kolegami barmanmi zo Španielska, Maroka, Mozambiku a Portugalska. Zákazníkmi boli hostia z celej Európy. Rýchlo sme si osvojili základnú konverzáciu v nemčine, angličtine a španielčine a pri hostoch z Poľska sa zišla aj slovenčina. Ku koncu mesiaca sme už rozumeli aj fórom zabávačov v bare i diskdžokejom pri ich miešaní muziky. Veľkou školou do profesionálneho života bola aj príprava cca 1000 porcií vo forme švédskych stolov v tridsaťčlenných smenách. Zvládnuť to však nebolo ťažké, lebo organizácia i plánovanie boli ohromné.

Vo voľnom čase nás samozrejme najviac lákali pláže a teplé more. Mesiac prebehol akosi rýchlejšie a prišiel čas na náš odlet a návrat domov. Domov sme si priniesli mnoho skúseností. Asi najväčšou bol pokoj a trpezlivosť všetkých našich kolegov v hoteli. Toto je asi najväčší rozdiel medzi našimi pracoviskami, na ktorých sme pracovali na Slovensku a Malorkou. Druhou skúsenosťou je veľká jednota kolektívu bez umelej nadradenosti šéfov. Všetci rešpektujú funkcie v smene, no všetci si vážia jeden druhého.

Určite každému takáto skúsenosť otvorí nové možnosti, a tak by sme chceli na záver poďakovať našej škole, pani riaditeľke Ing. Birnšteinovej, že nám bola umožnená táto stáž a veríme, že i naši spolužiaci budú mať možnosť v budúcnosti zbierať skúsenosti na takýchto pracoviskách.

Dominik Kurinec, II. B, učebný odbor čašníka
Miroslav Nikodém, III. B, učebný odbor kuchára, SOŠ Šaľa

CHOVATEĽSKÁ PREHLIADKA

a tradičná Hubertova jazda na SOŠ Šaľa

Posledné dva školské dni pred jesennými prázdninami žiaci a pedagógovia SOŠ Šaľa spolu s pozvanými hosťami venovali bilancovaniu chovateľského roku, tohtoročnej športovej sezóny a tradičnej Hubertovej jazde.

Menovaná chovateľská komisia zložená zo zástupcov chovateľských organizácií, zriaďovateľa školy VÚC Nitra a zamestnancov školy hodnotila na „Jesennom triedení chovu koní v SOŠ Šaľa“ stav chovného stáda kobýl, výsledky odchovu žriebät a kondíciu športových a prevádzkových koní. Po prvýkrát sa v tomto roku nepripúšťalo stádo chovných kobýl plošne jedným žrebcom, dve kobyly boli pripúšťané v reno-

movanom chovateľskom zariadení NŽ Topoľčianky. Výsledky pôsobenia žrebca Armando bude možné hodnotiť až v ďalšom roku pri väčšom počte hodnotených žriebät. Stádo chovných kobýl bolo hodnotené kladne vďaka kvalite pôvodov a veľkej časti kobýl s prevereným potomstvom v športe. Kondícia športových a prevádzkových koní je po skončení športovej sezóny na veľmi dobrej úrovni.

Bilancia športových aktivít usporiadaných v reáli SOŠ Šaľa bola obsiahla a vďaka obetavosti organizátorov a priazni počasia pri každom podujatí veľmi úspešná, ako z hľadiska spokojnosti pretekárov, i veľkej návštevnosti. Podujatia sa uskutočnili v týchto disciplínach: voltáž, drezúra, parakúrové skákanie a všestranná pôsobivosť.

Poslednou viac spoločenskou, ako športovou akciou v tejto sezóne bola tradičná Hubertova jazda. Kone a jazdci absolvovali vopred pripravenú trať s prírodnými prekážkami v okolí Váhu. Slnkom prežiarená, jesennými farbami hýriaca príroda vytvorila pre jazdcov i divákov krásnu kulisu. Húf viedol Mgr. Roman Mladý, majster odborného výcviku a líšku stvárnil dostihový jazdec Zoltán Oszténi. Slávnostné halali s „ulovením“ líšky bolo na pláži. Úspešnou lovkynou sa stala Alexandra Číková – študentka III. E triedy študijného odboru agropodnikanie so zameraním na chov koní a jazdectvo.

Malé občerstvenie na zohriatie i doplnenie minútých kalórií nemohlo chýbať.

Obe akcie ukázali, že dlhoročná práca v chove i športovej prezentácii vedú k hodnotným výsledkom a všetkých zaväzujú k ďalšej práci na tomto „nikdy sa nekončiacom príbehu“.

Ing. Zdeno Malík, SOŠ Šaľa

POSLEDNÍ ŽÁKOVSKÝ DOSTIH SEZÓNY 2009

Dne 1. listopadu byl ve Velké Chuchli odběhnout poslední díl seriálu žákovských dostihů Cena náměstkyně primátora hlavního města Prahy Ing. Marie Kousalíkové, která převzala nad celým seriálem záštitu.

Po Ceně prezidenta republiky na 3 200 metrů, v níž zvítězil Mariydi v sedle s čtyřiadvacetiletým absolventem naší školy žokejem Václavem Janáčkem a po dekorování Václavem Klausem, vstoupilo do startovacích boxů 9 účastníků s jezci – žáky v sedle. V dostihu dlouhém 1 600 metrů zvítězila Dedarela s Pavlínou Honsovou, pro kterou to byl krátce po návratu ze studijní stáže v Newmarketu první životní triumf. Na druhém místě se umístila Rabbit Mujahid s náhradníci za zdravotně indisponovaného Jana Verneru – Hanou Růžičkovou, třetí favorit Connecti s Markétou Dostalovou, čtvrtá Mafira, reprezentantka stáje Hippospol Velká Chuchle se začínající Barborou Galatíkovou a pátý Imosant N Classy s Helenou Šicovou. Dále proběhli cílem Kikos s Ondřejem Velkem, Roseburn s Petrou Prenerovou, Mlín s Tomášem Vrajem a Vacantaro s Veronikou Fricovou.

Po dekorování vítězky a jezdkyň umístěných na 2. a 3. místě byly vyhlášeny celkové výsledky **Poháru společnosti Pražská energetika, a. s. – Hippospol Cup 2009** (uvádíme prvních pět):

- ♦ Petra Prenerová 24 bodů
- ♦ Markéta Dostalová 22 bodů
- ♦ Pavlína Honsová 18 bodů
- ♦ Josef Mysliveček 18 bodů
- ♦ Lucie Danišová 15 bodů

Kromě pohárů obdrželi žáci od paní náměstkyně čestné ceny v podobě sedla, uzdečky a dalšího dostihového vybavení, Petra Prenerová navíc putovní pohár pro vítěze seriálu žákovských dostihů.

Děkujeme všem, kteří se na pořádání tohoto seriálu žákovských dostihů podílejí a dávají tak možnost mladým začínajícím dostihovým jezdcům získávání zkušeností.

Ing. Marcela Sýkorová
SŠDSaJ Velká Chuchle

NEOBHOSPODAŘOVANÉ POZEMKY – PROSTOR PRO INVAZNÍ DRUHY ROSTLIN

1. díl

Snad každý zná historii králíků v Austrálii. Lidé si je přivezli pro své lovecké potěšení, králíci se přemnožili a vznikl problém. Austrálie se už králíků nikdy nezbaví. Ten problém se nemusí týkat jen Austrálie a králíků.

Dnes je jedním z rychle se rozvíjejících směrů botaniky problematika invazních rostlin. Největší problémy jsou s takovými rostlinami mimo Evropu, kde se často jedná o rostliny evropské, které se nekontrolovatelně šíří (např. v Severní Americe). V Evropě, snad díky dlouhodobému pěstování kulturních rostlin, jsme ten problém dlouho nepociťovali.

Na začátek trochu terminologie

Pro rostliny, které se k nám dostaly činností člověka, se používá souborný termín **antropofyty**. Pokud byly úmyslně přivezeny (introdukovány), pak se jim říká **hemerofyty**. Jako introdukce se označuje proces, kdy rostlina nebo její rozmnožovací částice (semena, oddenky atd.) jsou člověkem přeneseny přes geografickou bariéru – moře, hory, na velkou vzdálenost. Patří sem např. obilí, některé druhy zeleniny, brambory, rajčata, některé léčivky nebo okrasné rostliny. Mnohé z nich dokázaly u nás zplánět a rostou už ve volné přírodě, hlavně některé z těch okrasných nebo léčivých. Pokud se sem rostliny z cizích krajů dostaly neúmyslně, třeba s obilím nebo nějakými surovinami, pak se jim říká **xenofyty**. Tady nás zajímá, kdy se k nám dostaly. Některé se tu objevily už v prehistorii a nacházíme je v archeologických vykopávkách spolu se zbytky potravin nebo v odpadových jámách. Obvykle je už v krajině nepovažujeme za cizokrajné, často nás to ani nenapadne. Podezřelé je jen to, že jsou to obvykle plevely a rumištní rostliny (koukol polní, chrpa modrá, mák vlčí, merlík bílý, blín černý, měrnice černá a další).

Časovou hranicí pro jejich rozdílné pojmenování je objevení Ameriky, tedy 15. století. Rostliny, které se k nám dostaly od předhistorických dob do 15. století – to jsou **archeofyty**. Ty novější (nemusejí pocházet z Ameriky) označujeme obvykle jako **neofyty** nebo adventivní rostliny. Nejvíce přibývají od 19. století, s rozvojem průmyslu a dopravy různých surovin, ale i jako okrasné. Takové rostliny mohou vyklíčit, vyrůst a pak v naší zimě zahynout. Nebo u nich dojde k naturalizaci (zdomácnění) – rostlina překoná abiotické (např. zima) a biotické bariéry (nemoc, atd.), přežije a překoná problémy s reprodukcí, třeba pomocí klíčivých semen nebo úlomků oddenků. Takové jsou například pětour, některé laskavce, netýkavka malokvětá a další rostliny.

Jak se rostliny prosazují

Některé rostliny se příliš nešíří do volné krajiny. Často se usadí v blízkosti lidských sídel, kde najdou nějakým způsobem narušené životní prostředí – zanedbané zahrady, parky, průmyslové areály. Tedy místa, kde nejsou vytvořena přirozená rostlinná společenstva, kde nebrání např. zapojený travní drn usazování dalších rostlin, kde je volná plocha půdy a málo konkurence. Opuštěné, neobhospodařované zemědělské pozemky jsou pro ně ideální. Najdou tam volnou plochu i dost živin, nehrozí jim kosení ani orba. Dodnes nevyjasněnou otázkou je, kdy a jak se stane, že některá rostlina se začne invazně šířit. Které vlastnosti a jaká souhra náhod rozhodne o změně naturalizované rostliny v invazní. Invazní druhy se pak prosazují i v přirozených rostlinných společenstvech a mění je, samozřejmě k horšímu. Samozřejmě i mezi našimi domácími rostlinami najdeme druhy, které dovedou využít opuštěná pole a nekosené louky a tvoří na nich až monokulturní porosty, které se obtížně odstraňují. Předpokládá se, že jejich rozrůstání souvisí se spadem dusíkatých látek ze vzduchu. Jsou to například třtina křovištní, třtina chloupkatá, ostřice třeslicovitá – u těch se mluví obvykle o expanzi.

Chtěli bychom vám představit některé druhy rostlin, které se u nás chovají jako invazní.

Bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*)

Jak se k nám pravděpodobně dostal

Po porážce Napoleona se konal tzv. Vídeňský kongres (1814–1815), kde se naplno projevil jako evropský státník Clemens von Metternich. Jeho mimovídeňským sídlem byl zámek Kynžvart s rozsáhlým parkem, kde přijímal návštěvy šlechty i vládařů. Mezi významné návštěvy Kynžvartu patřil ruský car Alexander I. (1777–1825), který se snažil po válkách s Napoleonem co nejvíce posílit mocenský vliv Ruska v Evropě. Při své návštěvě prý Metternichovi přivezl darem semena bolševníku jako okrasné rostliny. To by ukazovalo, že se bolševník dostal k nám mezi lety 1814 a 1825. Bolševník velkolepý byl sice botaniky popsán až v r. 1895, ale prv-

Bolševník velkolepý

ních Kynžvart jsou asi až z r. 1862, první herbářové doklady z r. 1877 od Mariánských Lázní. Ať už se dostal bolševník do parku u zámku Kynžvart za kancléře Metternicha, nebo jeho syna, park byl udržován a bolševník v něm hrál roli efektní dekorační rostliny. V r. 1945 byl zámek zkonfiskován a celou válku i po ní park chátral, šířily se plevelné dřeviny (např. javor mlč a javor klen) a samozřejmě bolševník. Nakonec byly louky parku zarostlé bolševníkem, který tvořil více méně monokulturu. A zahájil cestu mimo park.

Botanická charakteristika

Bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) je dvou a víceletý, ale obvykle kvete a plodí jen jednou za život. Pokud jsou jeho květy odstraněny, tak zkusí vykvést znovu. V podzemní části má dostatek živin, a dokud je nevyčerpá, bude zkoušet přinést plody. Je to mohutná bylina z čeledi miříkovitých (Apiaceae). To znamená, že má květenství složený okolík a plody dvounažky. Kvetoucí stonek může dosahovat výšky 3 a více metrů, proto je lodyha dole až 10 cm tlustá. Listy jsou velké až 1,5 m dlouhé, zpeřené, na okrajích ostře špičaté na rozdíl od našeho domácího bolševníku obecného, který má okraje listů spíše okrouhlé. Bolševník velkolepý má největší okolík až 60 cm v průměru, ten se skládá až ze 150 okolíčků. Dvounažky jsou eliptické, asi 1 cm dlouhé a přes půl centimetru široké, na kvetoucí rostlině jich mohou být tisíce.

Šíření a výskyt

Nápadné velké okolíky s plody si často lidé vozili z výletů na památku domů, samovolně se plody šířily pomocí vody nebo podél silnic, kde je posouval proud vzduchu zvířený pohybem aut. Podél vody a v příkopech nacházely rostliny vhodné životní podmínky, vlhko a živiny. Nejlépe se bolševníku daří na okraji křovin a lesů, při vodních tocích, na vlh-

kých půdách, kde je dostatek živin. Využívá místa, která přestala být obdělávána, např. opuštěné zahrady a vlhčí rumiště. Rostlina je mohutná, proto svou konkurencí dovede změnit i rostlinné společenstvo, hlavně na vlhké půdě. Narušuje původní porosty rostlin, ale také zvyšuje nebezpečí erozních půdních procesů. V konkurenci omezí výskyt ostatních rostlin, které se podílejí na vytvoření drnu chránícího půdu.

Jako zplanělý a invazně se chovající druh se projevil nejdříve v západních Čechách. Ale díky své dekorativnosti byl rozšířen i jinde, méně je ho ve východní části státu, také nemá rád suché teplé oblasti a naše hory. Byl vysazován jako okrasná rostlina ve velkých parcích, ale i v okolí sídliště. Jeho velikost byla považována za výhodu v bažantnících, kde byl používán jako úkryt bažantů před dravci. Včelaři zase cenili jeho nektarodárnost.

Možnosti likvidace a jeho rozšíření

V současnosti je již pravděpodobně všeobecně známý a jako invazní rostlina je likvidován. Je však nutné si uvědomit, že při likvidaci porostů se musí postupovat od možného zdroje, tj. např. od horního toku dolů po vodě. Také je nutné lokalitu opakovaně kontrolovat, protože mohou vyklíčit semena z tzv. semenné banky, i když pravděpodobně původní představa, že vydrží 10 let klíčivá neplatí. Při jeho likvidaci je nutné se dobře obléci, aby nedošlo k potřísnění kůže jeho šťávou. Štáva z lodyhy, ale i chlupy a plody obsahují fotosenzibilizující látky. Pokud člověk s těmito látkami přijde do styku a pak se vystaví slunci, vzniknou puchýře a vyrážky, které se obtížně hojí. Při ničení bolševníku se obvykle kombinuje metoda mechanická s chemickou (Roundup), která má zamezit obrážením rostliny a opětovné pokusy vykvést.

Bolševník velkolepý se v Evropě chová jako rostlina zdomácnělá, dokonce jsou už známi jedinci kříženců bolševníku velkolepého s bolševníkem obecným. Bolševník velkolepý pochází z Kavkazu, kde roste na horských nivách a okrajích horských lesů, obvykle dosahuje výšky asi 2 m. Jeho invaze se týká většiny Evropy. Hlavně v České republice, Německu, na Slovensku, části Polska, Švýcarska, Beneluxu, části Francie, Anglie, Dánska, už je problémem i v Severní Americe. Další velké druhy bolševníku, které se chovají v Evropě invazně, jsou bolševník perský (*Heracleum persicum*) ve Skandinávii a bolševník sosnovského (*Heracleum sosnowskyi*) v Pobaltí.

Rostliny, které byly přivezeny do Evropy jako okrasné, využívají neobdělávanou půdu a dovedou se nepříjemně šířit.

RNDr. Jana Möllerová, Praha

EVROPSKÁ KVETOUČÍ SÍDLA

Obec Mořice na Prostějovsku získala prestižní ocenění v evropské soutěži o nejkrásnější květinovou výzdobu. V evropské soutěži kvetoucích měst a sídel Entente Florale za rok 2009 získaly spolu s městem Krnovem stříbrnou plaketu. Česká republika si v tomto směru zachovává vysokou úroveň. Vloni se na stejném místě v rámci Evropy umístila obec Tvarožná Lhota. Podle Evy Voženílkové ze Společnosti pro zahradní a krajinářskou tvorbu se česká města a české vesnice mohou velice úspěšně srovnávat se západoevropskými „... protože v této soutěži nejde o to, aby se porovnávala mezi sebou jednotlivá sídla, ale jde především o soulad s tím, co ve městě a na vesnici bylo vykonáno. A v tomto je, myslím, Česká republika velmi úspěšná...“

Česká republika se v soutěži Entente Florale Europe – Evropská kvetoucí sídla představila letos již poosmé. Město Krnov v Moravskoslezském kraji a obec Mořice

v Olomouckém kraji uspěly v konkurenci měst a vesnic z dalších deseti evropských zemí. Mořice navíc porota ocenila mimořádnou cenou za realizaci biocentra – mokřadu Mokroš – a biokoridorů v rámci komplexních pozemkových úprav. Česká účast je zaštiťována Ministerstvem životního prostředí a podpořena Ministerstvem pro místní rozvoj a Stálou komisí Senátu pro rozvoj venkova.

Rozhovor se starostou obce Mořice panem Jaroslavem Knapem o tom, jak se na soutěž připravovali, co v obci zaujalo hodnotitelskou komisí a jak probíhala vlastní soutěž, fotografie z obce Mořice a spoustu dalších zajímavých informací naleznete v říjnovém Zpravodaji Spolku pro obnovu venkova.

Toto číslo je umístěno i na www.infovenkov.cz. Zpravodaj nabízí velmi zajímavé články ze života všech regionů České republiky. Součástí zpravodaje je i Kalendář akcí, který připravuje Ústav zemědělské ekonomiky a informací. (Pokud máte zájem dostávat tento elektronický měsíčník pravidelně do vaší e-mailové schránky, je možno si jej objednat telefonicky na 775 949 142 nebo e-mailem na tomas.sulak@smarv.cz)

-bačka-

III. NITRIANSKE KARIÉRNE DNI

V októbri zorganizoval Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Nitra v spolupráci s partnermi Mestom Nitra, Nitrianskym samosprávnym krajom a Univerzitou Konštantína Filozofa už III. ročník Nitrianskych kariérnych dní.

„Burza informácií“ bola zameraná na prezentácie zamestnávateľov, stredných odborných škôl, vysokých škôl, Úradu PSVR Nitra a partnerov podujatia. Žiakom základných škôl a ich rodičom prezentovali študenti stredných odborných škôl študijné a učebné odbory za účelom správneho výberu povolania. Podujatia sa zúčastnilo 21 zamestnávateľov vrátane 5 pracovných agentúr, z ktorých niektorí ponúkali voľné pracovné miesta, prezentovali pracovné pozície aktuálne v budúcom roku a iní informovali o výrobných programoch firmy.

Návštevníkom podujatia boli zamestnancami úradu PSVR poskytované informácie o voľných pracovných miestach v regióne Nitra, v krajinách Európskej únie, poradenstvo v oblasti sociálnych vecí a služieb zamestnanosti. Univerzita Konštantína Filozofa realizovala skupinové kariérové poradenstvá určené pre uchádzačov o zamestnanie, žiakov základných škôl, študentov stredných odborných škôl

a Inšpektorát práce Nitra poskytoval pracovno-právne poradenstvo.

Pracovné stretnutie pod názvom „Okrúhly stôl“ bolo určené pre pozvaných hostí. Zúčastnili sa ho zástupcovia úradu PSVR, Nitrianskeho samosprávneho kraja, zamestnávateľov, stredných odborných škôl, vysokých škôl, Krajského školského úradu, Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a Nitrianska investičná spoločnosť. „Rokovalo sa o doterajšej spolupráci stredných odborných škôl a zamestnávateľov, ktorí finančne a materiálne podporujú vzdelávanie študentov v profesiách, ktoré sú potrebné pre trh práce,“ uviedol riaditeľ úradu PSVR Mgr. Stanislav Ivanička. Podobné stretnutia sú prínosom pre zorientovanie sa mladých ľudí a určite by bolo užitočné a potrebné realizovať ich aj v budúcnosti.

Mgr. Viera Kulišková
Úrad PSVR Nitra

VČELY BRÁNÍ HOUSENKÁM V ŽÍRU

Častý výskyt včel v blízkosti housenek škodících na zelenině a polních plodinách vede k trvalému stresu těchto škůdců, který se projevuje sníženým příjmem potravy.

Žravé housenky mohou na polích a v zahradách působit velké škody. Rafinovanou metodu, jak učinit přítrž těmto věčně hladovým tvorům, popsali biologové z univerzity ve Würzburgu. Housenky motýlů se živí většinou listy zelí, salátu a dalších plodin. Tyto housenky bohaté na proteiny jsou však samy žádanou potravou. Kromě jiných živočichů se musí mít na pozoru především před vosami. Housenky jemnými smyslovými chloupky registrují proud vzduchu, který vzniká při přiblížení vosy v důsledku pohybu jejích křídel. Housenky se chrání tak, že padnou na půdu nebo zůstávají nehybné. Tak jsou mimo nebezpečí, protože vosy loví jen kořist, která se pohybuje. Včela medonosná má přibližně stejnou velikost a frekvenci pohybu křídel jako vosy. Housenky svými smyslovými chloupky však nemohou rozlišit, zda se blíží nebezpečná vosy nebo neškodná včela. Pokud se včely vyskytují v blízkosti housenek často, vystavují je trvalému stresu, v jehož důsledku zkonsumují až o 70 % méně listové hmoty než housenky, které žijí bez „ohrožení“ včelami.

Vědci v pokusech použili dvě velké klece, v nichž rostla paprika a sója. Do obou klecí umístili housenky můry považované za významného škůdce zeleniny. V jedné kleci se mohly housenky nerušeně živit, do druhé nechali vědci nalétávat včely. Letová aktivita včel rušila housenky natolik, že zkonsumovaly až o dvě třetiny méně listů než housenky v první kleci. Vědci nyní chtějí zjistit, zda mají včely podobný vliv na housenky také ve volné přírodě.

Gärtner + Florist, 2009, č. 3, s. 7

Zdroj: Agronavigátor.cz

MNOHONÁSOBNĚ SLADŠÍ NEŽ SACHARÓZA

Listy rostliny stevie obsahují látky, které jsou dvěstěkrát sladší než sacharóza. V EU však využívání brání legislativní překážky.

K cukrovce jako zdroji sacharózy existuje, pokud se neberou v úvahu chemicky vyrobená sladidla, jen málo alternativ. V některých zemích Evropy je dosud relativně neznámá

stevia (*Stevia rebaudiana*), která pochází z Paraguay, kde je již po staletí používána jako přírodní sladidlo. Listy této rostliny obsahují steviosid – sladidlo, které je dvěstěkrát

sladší než sacharóza. Z Paraguay byla stevia importována do Číny a Japonska, kde je sladidlo na bázi steviosidu možné koupit již od nepaměti. Také v USA a Švýcarsku jsou tablety a moučka ze stevie hojně rozšířeny.

V EU však sladidla spadají pod novelu zákona o potravinách, což výrazně komplikuje a dodnes brání využívání. Přírodní látky jsou vzhledem ke vždy rozdílnému podílu obsahových látek obtížně analyzovatelné standardními testy, jak vyžadují kompetentní úřady. V USA je stevia povolena jako potravní doplněk a je tak na jedné úrovni s vitamínovými preparáty.

Stevia roste na půdách chudých na živiny, daří se jí nejlépe v subtropickém klimatu a pěstuje se převážně bez mechanizace. V Německu by se tato původně víceletá rostlina mohla pěstovat jen jako jednoletá během letních měsíců nebo ve sklenících.

DLG-Mitteilungen, 2009, č. 4, s. 12

Zdroj: Agronavigátor.cz

JAK JSME BUDOVALI BOTANICKOU ZAHRADU V RAKOVNÍKU

Psal se rok 1962, a to 1. září, kdy jsem nastoupil na Střední zemědělskou technickou školu v Rakovníku jako učitel odborných předmětů. Přestoupil jsem ze SZTŠ Tábor za účelem získání bytu. (Ten jsme ale s manželkou získali až za osm let.) Do té doby jsme bydleli na internátě. Zde vzpomínám na spolubydlící manžele Kšírovy. Byli to vynikající lidé.

Ve škole jsem byl přidělen do kabinetu rostlinné výroby k Václavu Pelikánovi a Ing. Šedovi. Pan Pelikán byl tehdy starší pán, menšího vzrůstu, který se ke mně choval jako vlastní táta. Vzájemně jsme si pomáhali v přípravě na vyučování, organizovali si vzájemné hospitace v hodinách vyučování, s cílem co nejlepší kvality výuky. Na tohoto kolegu dodnes s úctou a pokorou vzpomínám.

Pan Pelikán spolu s dr. Běhounkovou, profesorkou na Gymnasiu, pěstovali s žáky pro výuku něco zemědělských plodin na malém kousku půdy vedle cesty na vlakové nádraží. Jakmile jsem se zorientoval a zjistil situaci kolem školy a školního statku, zjistil jsem, že pod vlakovým nádražím je pozemek asi 50 arů ležící ladem, ale sloužící za divokou skládku všeho nepotřebného. Navíc vedle byl pozemek, který z části obdělával městský povozník pan Vajs. Zde tehdy pěstoval brambory a řepu pro koně. Zjistil jsem, že oba pozemky jsou majetkem města a požádal ředitele školy Ing. Soukupa, aby nám vyjednal převedení pozemků do užívání školy. To se také povedlo, i když s velkou nevolí povozníka Vajse, od kterého jsem dostal vynadáno i několik ran bičem. Od některých kolegů jsme tehdy získali jen posměšek.

Po řadě konzultací s Václavem Pelikánem jsme se dohodli, že započneme s realizací botanické zahrady. Zjistil jsem, že Václav Pelikán je absolventem zahradnické školy a má velký vkus v projektování podobného zařízení a je pro tuto akci nadšen. Dále jsem zjistil, že jeho kamarád je hospodář školy pan Štýbr, který byl zárukou financování celé akce, a to z toho důvodu, že ředitel školy o tuto akci velký zájem neprojevoval, měl jiné starosti. Rozdělili jsme si práci. Pan Pelikán začal s návrhem plánu botanické zahrady, já jsem se zabýval především likvidací odpadů z pozemku a následně jeho zúrodnováním. Nejdříve šlo o pozemek pod nádražím, odkud naši učitelé Ing. Rédl a Ing. Skuček společně s žáky školy odvezli osm traktorových vleků odpadu a pomohli nám pozemek zorat. Na pozemek jsme ihned zaseli směsku – zelené hnojení.

Vlastní výstavba

Po získání dalšího pozemku jsme dosáhli celkovou výměru asi 1,34 ha. Na části pozemků jsme pěstovali jednotlivé druhy zemědělských plodin, abychom získali dostatek

seťového materiálu. V letech 1963–1964 jsme překročili k vlastní výstavbě a celkovým úpravám pozemků podle vypracovaného projektu.

Pozemek byl rozdělen na čtyři základní části:

1. *botanický systém*
2. *zemědělský systém*
3. *zahradnický systém*
4. *ovocnářský systém*

Zbytek tvořila část okrasná a manipulační prostory. Největším nedostatkem bylo, že pozemek nebyl oplocený. Vypracovali jsme plán botanické zahrady a plán objednávek (osazovací materiál, semena a sád, nářadí a pomůcky, stavební materiál, materiál pro oplocení).

Otázka realizace našeho plánu

Pro vlastní realizaci jsme získali postupně některé učitele, dále hlavně žáky školy i celé třídní kolektivy. Vždyť žáci školy odpracovali na výstavbě botanické zahrady 20 576 brigádnických hodin, a to především: Václav Koula, Jan Dekoj, Dagmar Hůlová, Bohunka Váňová, Josef Ondrček, Hana Šlégrová, Dana Štíbrová, Marie Hejdová a další. Největší práci vykonaly žákyně Jaroslava Tichá a Marcela Kárová, které napsaly většinu píchacích jmenovek (jmenovek bylo kolem 1 000 kusů, popis český i latinský, psaný pouze perem). Nesmím zapomenout na tehdejší posluchače dálkového studia – většinou členy zemědělských podniků z okresu Rakovník, Kladno a okolí. Ti pomohli s tou nejtěžší prací – oplocením celého areálu, osazením ohrubníků a zhotovením různých technických zařízení potřebných k vlastnímu provozu.

Postupně se do budování zapojili další členové profesorského sboru, kteří si vzali za úkol například: Ing. Jansta – vykopání studny pro odpadní vodu ze sousední bytovky, Ing. Tomsa – stavbu opěrné zdi z opuky, Ing. Jirátko – osetí botanického systému, Ing. Březinová – pomoc při výsadbě ovocných dřevin a keřů, Ing. Spilka a Ing. Kroulík – pomoc při výsadbě okrasných dřevin. Nesmím zapomenout na obětavou práci Ing. Richtra, Ing. Vohralíka a Ing. Suka. Nemalou

měrou nám těžkou mechanizací pomohl vedoucí školního statku Zdeněk Rosa a jeho zástupce Ing. Diblíček. K doplnění musím uvést, že dopravu zahradních obrubníků z Prahy, což byl základ dvou Tater 111 s vleky nám zajistil tehdejší vojenský útvar z Rakovníka.

V druhém roce jsme na botanické zahradě zaseli a zasázeli:

1. **v botanickém systému:** dvouděložných rostlin 41 čeledí, z toho 295 druhů; jednoděložných rostlin 6 čeledí, z toho 112 druhů.
2. **v zemědělském systému:** 3 druhy ozimých obilovin, z toho 75 odrůd; 3 druhy jarních obilovin, z toho 60 odrůd; 4 druhy luskovin, 60 odrůd; 5 druhů okopanin, 67 odrůd; 4 druhy olejnin, 22 odrůd; 2 druhy přadných rostlin, 19 odrůd; 10 druhů jetelovin, 42 odrůd; 9 druhů (skupin) zeleniny, 137 odrůd; 93 ks ovocných stromů; 182 ks ovocných tvarů; 46 odrůd kukuřice; 14 druhů trav, 35 odrůd; 30 druhů léčivých rostlin; 30 odrůd jahod, 5 druhů bobulovin v počtu 120 ks.
3. **v okrasné části bylo vysázeno:** 130 ks jehličin; 56 ks listnáčů; 200 ks okrasných keřů a 170 ks peren; 65 ks jednoletých květů; 62 ks víceletých květů.

V roce 1964 byla větší část botanické zahrady dokončena, ale velké sucho v letních měsících zapříčinilo, že řada

sazenic uschla a musela být vyměněna. Skutečné materiálové náklady byly vyčísleny na 162 213,- Kč, dále jsme vyčíslili podíl pracovních nákladů: podíl mezd učitelů při dozoru 29 000,- Kč, zhodnocení práce žáků 61 000,- Kč. Tyto částky nebyly nikomu vyplaceny.

Botanická zahrada byla zařízená tak, aby sloužila především žákům zemědělské školy a široké zemědělské veřejnosti. Proto z popudu ředitele školy byla část praktické maturitní zkoušky organizována zde za účelem poznávání rostlin. Botanická zahrada má nemalou důležitost pro seznámení žáků školy s růstem rostlin během vegetace, se způsobem střídání plodin a jejich významem; žáci se pohybují v překrásném prostředí, což má velký vliv na jejich vztah k přírodě. Botanická zahrada je část pozemku v Rakovníku, na kterou může být město hrdé!

Přeji rakovnické zemědělské škole, aby měla v současné době i v budoucnu tak obětavé pedagogické pracovníky a hlavně žáky, jako jsme měli my. Přeji městu Rakovník, aby botanická zahrada byla chloubou jak města, tak celého okolí. V tomto městě jsem strávil 10 překrásných let a nikdy na město a lidi v něm žijící nezapomenu.

Ing. František Svoboda, Všechnov

VÝZNAMNÉ VÝROČÍ

Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně

II. díl

Národní shromáždění Československé republiky 24. července 1919 přijalo zákon č. 460 Sb., kterým se v Brně zřizuje „samostatná československá státní vysoká škola zemědělská o dvou oborech: hospodářském a lesnickém se čtyřletou dobou trvání studia a českou vyučovací řečí“.

Hospodářský odbor zahájil

K realizaci přijatého zákona byl při ministerstvu školství ustaven přípravný výbor, který pod předsednictvím profesora zemědělského odboru české techniky v Praze dr. Vladimíra Brdlíka (1879–1964), zahájil svou činnost 15. srpna 1919. Na první schůzi pedagogického sboru, která se konala v místnostech ministerstva školství a národní osvěty v Praze 25. října 1919, byli zvoleni první akademičtí funkcionáři školy. Prvním rektorem se stal profesor PhDr. František Bubák (1866–1925), prvním prorektorem prof. Ing. RTDr. Josef Munzar (1863–1926), prvním děkanem hospodářského odboru prof. Ing. Josef

Černý (1872–1959), prvním proděkanem téhož odboru prof. JUDr. František Kubec (1883–1941).

Slavnostní zahájení prvního studijního roku na hospodářském odboru se z technických důvodů poněkud opozdilo. Došlo k němu 18. listopadu 1919, i když přednášky v 1. a 2. ročníku neoficiálně začaly o něco dříve. Ke shromážděným posluchačům a profesorskému sboru promluvil rektor profesor dr. František Bubák. Jeho projev uvádíme v plném znění (*podle přílohy časopisu Československý zemědělec s názvem Zemědělské školství a výzkumnictví – redaktoři E. Reich a F. Chmelař – ročník 1, čís. 14 z 12. prosince 1919*), neboť autenticky dokresluje dobovou situaci.

„Drazí přátelé!

Zahajuji dnes první den přednášek na vysoké škole zemědělské, vítám sbor profesorský i posluchačstvo co nejsrdečněji. Snahy o zřízení vysoké školy zemědělské na Moravě sahají zpět až do r. 1863. K uskutečnění myšlenky došlo však teprve letos, a to 24. července. Před tím již dlouho konány porady o vysoké škole zemědělské v Brně ve školském výboru, kde zvláště pan poslanec dr. Budínský vřele a energicky požadavku toho se ujímal, až konečně došlo ve výboru tímto k rozhodnutí a národnímu shromáždění podána zpráva v měsíci červnu. Po delším odkladu v Národním shromáždění projednán konečně dne 24. července návrh zákona a vděčně tu musím vzpomenouti vedle pana referenta dr. Budínského zvláště pánů ministrů Praška, Staňka a Švehly, jakož i tehdejšího poslance, nyní ministra pana Sonntaga, kteří v poslední chvíli před poslaneckými prázdninami svým vlivem se zasadili o projednání návrhu.

Podle zákona toho mělo býti na vysoké škole zemědělské v Brně zřízeno celé oddělení hospodářské ve čtyřech ročnících a zatím tři ročníky oddělení lesnického. Důvody, že se tak neděje a že jen 2 ročníky hospodářského oddělení byly otevřeny jsou rázu technického. Nebylo totiž možno od 15. srpna, kdy přípravný výbor v ministerstvu školství pro tuto školu zřízený počal za předsednictví pana profesora dr. Vladislava Brdlika pracovati, provést všechna potřebná zařízení pro sedm ročníků. Chceme však během letošního školního roku učiniti všechny přípravy, abychom od října 1920 mohli zahájit přednášky nejen ve III. ale i ve IV. ročníku oddělení hospodářského a ve všech čtyřech ročnících oddělení lesnického, které je prozatím umístěno při české technice v Praze. Musím zde vděčně vzpomenouti též ministra školství a národní osvěty p. Habermanna, který vysoké škole naší vyšel ve všech směrech všemožně vstříc. Děkuji i panu odbornému radovi ministerstva zemědělství dr. Reichovi, jenž s neobyčejnou energií v otázce zřízení vysoké školy zemědělské v Brně pracoval. Vzpomínám s díky i p. koll. Kubce jako tajemníka ministerstva školství, bez jehož energie nebyli bychom v otázce sboru profesorského a ostatních záležitostí tak daleko, jak skutečně jsme. Dovolte, abych dále poděkoval též Zemskému výboru moravskému, že dal nám k dispozici krásnou tuto budovu. Již dnes, pánové, vidíte v těch částech budovy, jež jsou připraveny, že vysoká škola zemědělská bude mít krásné posluchárny a laboratoře, které se vyznačují svoji velikostí, vzdušností a úpravou. Žádám Vás proto, abyste veškerá zařízení všech místností odevzdali svým budoucím kolegům v totéž stavu, v jakém je přijímáte.

Adaptace budou pokračovati se vší možnou rychlostí, takže v dohledné době počnou i práce v laboratořích. Sbor profesorský čítá dosud 10 profesorů řádných, 2 mimořádné a 8 honorovaných docentů. V nejbližší době dojde ku jmenování prvního řádného profesora pro obor lesnický. Posluchačů dosud zapsáno

178. Zápis není ovšem ještě vzhledem ku pozdnímu zahájení přednášek ukončen. Na děkanátě leží ještě 25 přihlášek, takže počet posluchačů v obou ročnících převyší počet 200.

Vysoká škola zemědělská v Brně, zřízená pro syny Moravy a Slezska i Slovenska a přístupná i Čechům, bude kvetoucím ústavem, Sbor profesorský, opíraje se o své dlouholeté zkušenosti, učiní vše, co je v mezích možností, aby v nejkratší době zařídil moderně ústavy, laboratoře, sbírky, pokusná pole, zahrady i velkostatek k demonstracím a pokusům. Doufáme, že v poslední otázce zvláště zemský výbor a zemědělské korporace moravské vyjdou nám všemožně vstříc.

Drazí přátelé! Ku péči a snahám sboru profesorského, ku přízni a blahovůli našich příznivců musí se však též připojit píle v návštěvě přednášek, pracovitost a poctivost z Vaší strany.

A tu doufám, že nikdy jich nebude u vás scházeti k prospěchu Vašemu vlastnímu a blahu naší republiky. Končím krátký svůj proslov, provolávaje republiče československé a jejímu prvnímu prezidentu Masarykovi – Sláva!“

Po projevu rektora promluvil ještě zástupce posluchačů, první předseda později slavného Spolku posluchačů zemědělského inženýrství v Brně Alois Kacíř (1897–1972). Vyjádřil vděčnost všem, kteří připravili tento historický okamžik, mimořádně vyzvedl jména tří členů přípravného výboru, která náležela dřívějšímu sboru „Akademie“ tábořské, a to dr. Františka Bubáka, dr. Josefa Munzara a dr. Rudolfa Trnky. Ze schůze byly pak zaslány telegramy prezidentu republiky a předsedovi Národního shromáždění.

Lesnický odbor (fakulta) Vysoké školy zemědělské v Brně měl start do života složitější. Řešení vztahů mezi ním a odborem „prozatím umístěným při zemědělském odboru české techniky v Praze“ naráželo na nejrůznější komplikace. Zahájení vyučování se uskutečnilo u příležitosti lesnického dne 27. listopadu 1920.

Školu – i vysokou – nedělají paláce, ale především osobnosti

Za daných okolností, bezprostředně po vzniku samostatného státu, nebylo jistě snadné zajistit pro dráhu vysokoškolského pedagoga odpovídající odborníky, kteří by byli nejen schopni, ale také ochotni se této činnosti na plný úvazek věnovat v Brně. Kvalifikovaných odborníků hovořících českým jazykem nebyl nadbytek – a k tomu tu byla – pro někoho – přece jen přitažlivější Praha!

Historie ale potvrzuje, že obě fakulty brněnské vysoké školy zemědělské dokázaly připoutat pozoruhodné osob-

nosti odborného světa, které dodnes vzbuzují respekt. Hospodářský odbor byl na tom podstatně lépe. Vycházel z Královské české hospodářské akademie v Táboře, založené 5. května 1900, která se obsahem i úrovní výuky, stejně jako vybavením nesporně blížila učilišti vysokoškolského typu. Tato skutečnost významně přispěla k rychlému formování prvního pedagogického sboru hospodářského odboru. Byl ustaven k jednomu termínu a z 12 řádných i mimořádných profesorů jich 7 bylo z „Tábora“. Byli tu i další s odpovídající kvalifikací, někteří nabídku odmítli kvůli pokročilejšímu věku, v ojedinělých případech i na protest proti „zrušení Tábora“ (např. Bohdan Erben).

Školské zařízení s obdobnou koncentrací špičkových lesnických odborníků v tu dobu nebylo. Lesnický odbor proto sestavoval první pedagogický sbor obtížněji a zdlouha-

věji, byť v „seznamu“ osobností tohoto zaměření existovala neméně slavná jména.

Správa školy až do r. 1950 byla v kompetenci pléna profesorského sboru s rektorem v čele. To představovalo pro každého člena kromě pedagogické a badatelské činnosti značné kvantum často velmi složité a zodpovědné další práce. (Nahlédnout do ní dávají zejména obsáhlé studie profesora M. Vávry.) Připomínáme-li si tedy devadesát let historie této ALMA MATER, pak vděčná vzpomínka by měla mířit především k této zakladatelské generaci obou původních fakult.

Ing. Josef Rozman, CSc., Moravská Třebová

(V příštím čísle – první pedagogický sbor hospodářského odboru)

JOSEF A JAN JANÁČKOVI

továrna na stroje, kotlárna a slévárna, Ransko u Chotěboře

Staré Ransko se písemně připomíná jako kolonizační osada již v 11. století. První písemná zmínka o železářském hamru v Ransku je z r. 1393.

Do poloviny 17. století následuje řada hamerníků a v r. 1623 kupuje polenské panství rod Dietrichsteinů. Kníže Ferdinand po zjištění výskytu železné rudy nechává postavit v Ransku v letech 1667 až 1677 vysokou pec dle štýrského vzoru. Stoupající spotřeba železných výrobků v tureckých válkách pak vtáhla i železářny do výroby munice. Surové železo z ranské vysoké pece bylo již tehdy zkujňováno v místním hamru. V letech 1690 až 1740 rostla produkce surového i kujného železa ranských železáren. Vyrábělo se nejrůznější hospodářské nářadí, klíče, hřebíky, apod. Po větrné bouři v prosinci 1740 nastal nedostatek paliva pro vysoké pece a ranecké hutě ukončily výrobu kolem r. 1760.

K obnovení hornické a metalurgické činnosti ve Starém Ransku dochází počátkem 19. století. Na místě původních domků vyrostla v letech 1811 až 1814 vysoká pec. Druhá polovina 19. století znamenala zásadní obrat ve vývoji železářství. Projevoval se nedostatek dřeva k výrobě dřevěného uhlí a jeho cena rychle rostla. Železnorudné doly v okolí Starého Ranska byly vyčerpány a dovoz ze vzdálených lokalit neúměrně zvyšoval výrobní náklady. Projevoval se také nedostatek vodní energie využívané k pohonu dmychadel a hamerských kladiv, což při nutnosti instalovat parní stroje k zajištění stálého výkonu vedlo k dalšímu zvýšení spotřeby paliva. Železná ruda, převážně limonit a hematit, se těžila v blízkém okolí obce a dovážela koňskými a volskými povozy.

Dalším významným centrem železářství se po Starém Ransku v 1. polovině 19. století stala Polnička. V roce 1838 byly obě slévárny sloučeny v jediný podnik, a to „Spojené slévárny

knížete Dietrichsteina v Ransku a Polničce“. Nedostatek dřeva na výrobu dřevěného uhlí, nové způsoby výroby železa, ale hlavně používání koksu při tavení zapříčinily zánik železáren. V roce 1866 byly definitivně uzavřeny poslední dílny i na Ransku. V době, kdy hutě a železářny pomalu, ale jistě zanikaly, otevírá na přelomu let 1872 až 1873 pan Josef Janáček (8. 12. 1843 – 19. 10. 1906) malou strojnickou dílnu, která je základem dnešního podniku ve Starém Ransku. Po r. 1669 postavil kníže Ferdinand z Dietrichštejna první vysokou pec. V roce 1826 vznikl z ranecké a polničské huti železářský komplex. Díky konexím majitele hutí F. J. Dietrichštejna se

továrny podílely například na stavbě Ferdinandova vodovodu, plynárny a vojenského arzenálu ve Vídni. Na počátku 50. let se vyskytl vážný konkurent kůjnících výhní – pudlovací pece – vytápěné minerálním uhlím. Nedostatek dřeva, vyčerpání ložisek rudy, zrušení roboty a smrt majitele železáren přivodily útlum železáren. Ranecký podnik se od r. 1875 zredukoval jen na výrobu litiny. Hospodářská krize sedmdesátých let podlomila činnost železáren natolik, že byly v r. 1886 zrušeny. Mnozí dělníci pak přešli do železáren v Adamově a Blansku a někteří se přestěhovali za prací až do Ameriky.

Během druhé poloviny 19. století a počátku 20. století byl Krucemburk (okres Havlíčkův Brod) řazen mezi perspektivně se rozvíjející malá městečka s vyspělým továrním průmyslem. Zakládání velkovýroben tehdy usnadnil nový živnostenský řád z r. 1859, který zrušil s odstraněním cechovního zřízení i komplikované udělování továrních oprávnění. V roce 1872 byl v Krucemburku založen místními podnikateli a sedláky první český spolkový lihovar a rafinerie. Lihovar bohužel pracoval pouhé dvě kampaně. V roce 1873 byl pro dluhy a ztrátovost uzavřen a objekt prodán v dražbě. O deset let později v něm vznikla slévárna, patřící k úspěšné ranské strojírně Josefa Janáčka. Janáčková strojírna byla založena r. 1872 bývalým zaměstnancem ranských železárenských hutí, zámečnickým mistrem Josefem Janáčkem. Nejprve fungovala jako malá dílna s výrobou mlýnků, nožových řezaček na řepu, speciálních nožů do cukrovarských řezaček a jiných strojních komponentů. Později se rozvinula v prosperující továrnu na veškeré strojní vybavení pro potravinářský a petrochemický průmysl s názvem Josef Janáček, továrna na stroje a slévárna v Ransku.

Od r. 1928 nastává v továrně krize. Během léta se situace vždy nepatrně zlepšila, ale na zimu bylo vždy propouštěno z práce na pět až šest měsíců dvě třetiny pracovníků. V té době bylo v továrně zaměstnáváno nejvýše 50 dělníků. Tuto krizi zhoršovaly i neshody mezi majiteli bratry Josefem, Janem a Bedřichem Janáčkovými. Když Jan a Bedřich ze spoluvlastnictví vystoupili došlo k úplnému rozkolu. Továrnu v r. 1932 převzali Josef a Růžena Janáčkoví. V letech 1932 až 1933 měla továrna nejméně zaměstnanců a největší ztráty. Krize pomalu přecházela, ale práce na cukrovarnických zařízeních stále ještě stagnovala. Firma se chopila opra-

cování nábojů a vyráběla součástky pro letadla. Roku 1935 rozšířila výrobu pro Čs. armádu, malé granáty, náustnice, pro protiletadlové dělostřelectvo mosazné zapalovače, granáty pro těžké protiletadlové dělostřelectvo aj. O zavedení této výroby měla velkou zásluhu manželka továrníka Růžena Janáčková. Továrna i v této době přibírala bývalé kvalifikované zaměstnance a čerstvě vyučení tu našli práci. Dne 12. července 1935 zemřela ve věku nedožitých 74 let matka Josefa Janáčka juniora paní Justina Janáčková, manželka nejstaršího továrníka Josefa Janáčka.

Na historickém sjezdu zástupců závodních rad při jmenování nové Gottwaldovy vlády a nástupu obnovené Národní fronty k cestě za vybudováním lidově demokratického řádu bylo v Praze v únoru r. 1948 kromě jiného odhlasováno znárodnění podniků zaměstnávajících více než 50 zaměstnanců. Znárodněny byly též velkostatky s výměrou půdy nad 50 ha. To se týkalo mnoha závodů. Strojírna Josef Janáček ve Starém Ransku byla začleněna k První brněnské strojírně Klementa Gottwalda v Brně-Králově Poli a od r. 1949 se stala slévárnou podniku Chotěbořské strojírně. Nyní nese název Slévárna a modelárna Nové Ransko, s.r.o.

Po r. 1989 se provoz slévárny stal závodem Chotěbořských strojírén a byl zařazen do první vlny privatizace. V roce 1991 byla založena společnost s ručením omezeným. V říjnu 1992 se konečně podařilo dopracovat privatizační projekt a byla podepsána kupní smlouva s Fondem národního majetku. Od 1. listopadu 1992 se společnost stala samostatným právním subjektem. V první polovině 90. let bylo nezbytné naplnit kapacity dostatkem zakázek, dařilo se zajistit i exportní dodávky odlitků, zejména do německy mluvících zemí. Ve druhé polovině 90. let nastala stagnace a tato nepříznivá okolnost velmi ovlivnila další vývoj společnosti. Byla definována firemní strategie a velmi vážavě se začaly připravovat investice.

Teprve koncem 90. let se konečně začala měnit firemní kultura a investice se připravovaly pečlivěji. Slévárna a modelárna Nové Ransko, s.r.o. dnes vyrábí kusové až středně sériové zakázky z grafitických litin a ze slitin hliníku a mědi, tepelně zpracované odlitky povrchově upravené, zavedla výrobu odlitků do samotuhnoucích směsí, realizovala indukční tavnou pro výrobu odlitků z litiny s kuličkovým grafitem, strojní výrobu jader, pracoviště pro tryskání odlitků ze slitin hliníku, jaderny a další. Byly zavedeny nové procesy sekundární metalurgie, ve slévárně grafitických litin se zvýšila produkce velmi náročných odlitků z litiny s kuličkovým grafitem, postavena nová hala slévárny slitin hliníku a mědi, rozšířena obrobna a další.

Ing. Petr Novák, CSc., Praha

OBSAH

Oslavy a tradice – nejen předvánoční.....	3
Deváté kolo se blíží!.....	5
Rostlina s příběhem.....	6
Kyselina listová	7
„Způsoby hodnocení úspěšné strategie“	9
Nepolevme v úsilí o spolupráci	10
Jihomoravské centrum zahradnického vzdělávání	12
Zamysleme se nad aktem zoufalství	13
Koňská regionální.....	14
Výměnné pobyty brněnských zahradníků	16
Norsko – země s hlubokým vztahem mezi člověkem a přírodou	17
Jablko roka 2009 v Nitre.....	18
Den stromů	18
Stáž na Malorke.....	19
Chovateľská prehliadka	19
Poslední žakovský dostih sezóny 2009	20
Neobhospodařované pozemky – prostor pro invazní druhy rostlin	21
Evropská kvetoucí sídla	23
III. Nitrianske kariérne dni.....	23
Včely brání housenkám v žíru	24
Mnohonásobně sladší než sacharóza	24
Jak jsme budovali botanickou zahradu v Rakovníku	25
Významné výročí	26
Josef a Jan Janáčkovi	28
Mladí veterináři měří síly.....	I–II
Soutěž středních veterinárních škol.....	III
Dobré jídlo, dobré pití prodlužuje živobytí	IV

REDAKČNÍ RADA

PaedDr. Mária **Benedikovičová**, MP SR Bratislava
Ing. Jaromír **Beneš**, Školní statek Opava
Mgr. Otakar **Březina**, Česká zemědělská akademie Humpolec
Ing. Mária **Debrecéniová**, PhD., Agroinštitút Nitra
Ing. Ludmila **Gočálová**, MZe ČR Praha
Ing. Petr **Hienl**, ÚZEI Praha
PhDr. Aleš **Hradečný**, MZe ČR Praha
Ing. Jiří **Husa**, CSc., IVP ČZU Praha
Ing. Zorka **Husová**, NÚOV Praha
Ing. Marcela **Chreneková**, SPU Nitra
Ing. Ludmila **Kováčiková**, Agroinštitút Nitra
Mgr. Peter **Lacina**, SPPK Bratislava
PhDr. Dana **Linhartová**, CSc., ICV MZLU Brno
Ing. Mária **Múdra**, ZŠSP Rakovice
Ing. Helena **Psotová**, Úrad NSK Nitra
RNDr. Tomáš **Ratinger**, ÚZEI Praha
PaedDr. Anna **Sandanusová**, UKF Nitra
Ing. Václav **Stránský**, MZe ČR Praha

K ilustraci na obálce: Ajacou strom (Anacardium occidentale)

Ledvinovnik západní (akašu, kašu, kešu či také sloní strom) je dvojnásobně podivuhodný. Za prvé svými neobyčejnými plody a za druhé svým překrásným červenohnědým dřevem, kteréžto ke skvělým řezbářským pracem slouží. Tento strom roste na Jamajce a mnoha Západoindických ostrovech. Bývá vysoký kolem dvaceti stop, má oválné temně zelené listy. Na špičkách větví jsou v trsech červené květy vydávající velmi příjemnou vůni. Zobrazený plod je zvláštní, neboť sestává ze dvou částí. Nepravý plod je bruškovitého tvaru masově červeně nebo žlutě zbarvený, uvnitř s bílou dužninou obsahující nakyslou šťávu s příjemným aromatem. Na spodu nepravého plodu je umístěn černý ořech mající pevnou jedovatou skořápku a nesmírně chutné jádro s mandlovou chutí. Konzumuje se pražené. Brzy po odkvetu se tvoří ořechy a posléze pak nad nimi zdurňuje květní lůžko v nepravé plody. Ty mohou být až tři na větvici pohromadě.

Prevzato z BERTUCH, F. J. – Bilderbuch zum Nutzen und Vernügen der Jugend. Wien (vydáno okolo 1860). Překlad původního textu často neodpovídá současným znalostem.

CONTENTS

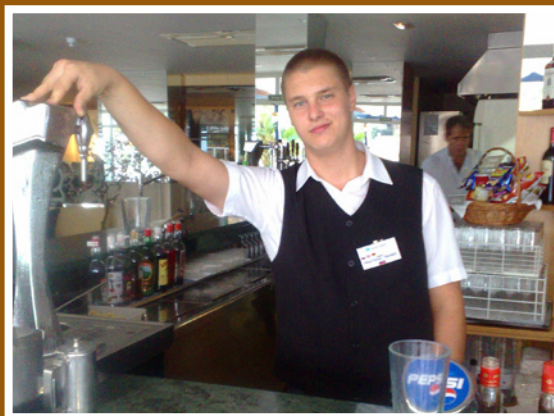
Festivities and tradition – not only before Christmas	3
The ninth round is coming! Eight rounds of the challenge of Rural Development Programme are over	5
The plant with a story.....	6
Folic acid Is there a time for food fortification in Europe?	7
Methods of successful strategy evaluation	9
Don't let us remit our efforts in cooperation	10
The South Moravian centre of horticultural education.....	12
Let us think about the act of despair such as pouring milk onto fields	13
The regional riding route – the building of hipporoutes	14
Exchange stays of gardeners from Brno	16
Norway – a country with the deep emotional tie of humans to nature	17
The Apple of the Year 2009 in Nitra	18
The Tree Day	19
A study visit to the Majorca.....	19
Breeders' exhibition	19
The last students' horse race of the 2009 season	20
Unfarmed lands – a space for invasive plant species	21
Flourishing settlements of Europe	23
Career Days III in Nitra	23
Bees prevent larvae from feeding	24
Many times sweeter than saccharose.....	24
How we were building the botanical garden in Rakovník.....	25
Important anniversary of Mendel University of Agriculture and Forestry in Brno	26
Josef a Jan Janáček History of agricultural machinery	28
Young veterinarians competed in their skills	I–II
A competition of secondary veterinary schools	III
Exhibition about the history of food, boarding and dining in the Czech lands National Agricultural Museum	IV

NORSKO – VZTAH MEZI ČLOVĚKEM A PŘÍRODOU str. 17

STÁŽ NA MALORKE str. 19

JABLKO ROKA 2009 V NITRE str. 18

Časopis vydávají

Ústav zemědělské ekonomiky a informací, Mánesova 75, 120 56 Praha 2

Agroinštitút, Akademická 4, 949 01 Nitra

Adresy redakcí

ÚZEI, Slezská 7, 120 56 Praha 2

tel.: 222 000 439, fax: 222 000 114, e-mail: krajickova.alena@uzei.cz

Redaktorka: Ing. Alena Krajíčková

Agoinštitút, Akademická 4, 949 01 Nitra

tel.: 037/7721802, 107, fax: 037/7721742, e-mail: horvathova@agroinstitut.sk

Redaktorka: Ing. Zuzana Horváthová

www.agronavigator.cz

Časopis vychází 10× ročně (září – červen), cena výtisku je 20 Kč, roční předplatné 200 Kč

Objednávky časopisu zajišťuje česká redakce a slovenská redakce na svých adresách

Sazba a tisk ÚZEI Praha

47816 ISSN 0044-3875 (Print), ISSN 1803-8271 (Online)

**AGROINŠTITÚT
NITRA**

VÝMĚNNÉ POBYTY BRNĚNSKÝCH ZAHRADNÍKŮ str. 16

